

TALLINNA TEHNIKAÜLIKOOL

Majandusteaduskond

Ärikorralduse instituut

Kerli Uue

**VIRTUAALVÄÄRINGUTES SAADUD TULU JA TEHTUD
TEHINGUTE MAKSUSTAMINE EESTIS**

Magistritöö

Õppekava ÄRIRAHANDUS JA MAJANDUSARVESTUS, peeriala majandusarvestus

Juhendaja: Kaidi Kallaste, PhD

Tallinn 2020

Deklareerin, et olen koostanud töö iseseisvalt ja olen viidanud kõikidele töö koostamisel kasutatud teiste autorite töödele, olulistele seisukohtadele ja andmetele, ning ei ole esitanud sama tööd varasemalt ainepunktide saamiseks. Töö pikkuseks on 12 584 sõna sissejuhatusest kuni kokkuvõtte lõpuni.

Kerli Uue

(allkiri, kuupäev)

Üliõpilase kood: 183028TARM

Üliõpilase e-posti aadress: kerliuue@gmail.com

Juhendaja: Kaidi Kallaste, PhD:

Töö vastab kehtivatele nõuetele

.....

(allkiri, kuupäev)

Kaitsmiskomisjoni esimees:

Lubatud kaitsmisele

.....

(nimi, allkiri, kuupäev)

SISUKORD

LÜHIKOKKUVÕTE	4
SISSEJUHATUS	5
1. VIRTUAALVÄÄRINGUD, TEHINGUD JA NENDE MAKSUSTAMINE.....	8
1.1. Virtuaalvääringu olemus bitcoini näitel	8
1.2. Virtuaalvääringute toimimine.....	13
1.3. Virtuaalvääringute eelised ja riskid	19
2. VIRTUAALVÄÄRINGUTE MAKSUSTAMINE JA ASUTUSTEVAHELINE KOOSTÖÖ	25
2.1. Uuringu metoodika	25
2.2. Võrdlusanalüüs teiste riikidega	27
2.3. Maksu- ja Tolliameti ning rahapesu andmebüroo infovahetus	35
2.4. Läbiviidud küsitluse tulemused, järeldused ja ettepanekud	40
KOKKUVÕTE	46
SUMMARY	49
KASUTATUD ALLIKATE LOETELU	52
LISAD	60
Lisa 1. Intervjuu küsimused RAB-i ametnikule	60
Lisa 2. Intervjuu küsimused MTA ametnikule	64
Lisa 3. Kirjavahetus MTA-ga.....	68
Lisa 4. Küsimustik.....	70
Lisa 5. Lihtlitsents	73

LÜHIKOKKUVÕTE

Seoses virtuaalväeringute levikuga tegelevad riigid maksustamise raamistiku väljatöötamisega. Selleks on antud üldised suunised ja juhised, kuid ühtne raamistik Euroopa Liidu tasandil puudub ning regulatsioonid töötakse välja riigisiselt. Kuivõrd virtuaalväeringusektor on pidevalt arenev valdkond, on autori arvates oluline kehtestada Eestis arengutele vastav regulatsioon ning virtuaalväeringutes saadud tulu maksustamise juhend.

Autori eesmärk on välja selgitada virtuaalväeringutes saadud tulu ja tehtud tehingute maksustamise erinevused riigiti, teha ettepanekuid seaduste ja MTA juhendi täiendamiseks ning asutustevahelise koostöö parendamiseks. Eesmärgi saavutamiseks võrreldakse Eesti maksustamissüsteemi teiste riikide põhimõtetega, intervjueritakse rahapesu andmebüroo ning Maksu- ja Tolliameti amentikku ja viiakse läbi küsitlus.

Autor toob välja olulisemad järeldused:

- Eesti maksumaksjate teadlikkust virtuaalväeringutes saadud tulu osas tuleb suurendada, levitades Maksu- ja Tolliameti juhendit meedias ning kohustada Eesti teenusepakkujaid selgitama teenuse tarbijatele virtuaalväeringutega kaasnevast tulumaksukohustusest.
- Maksustamise põhimõtetest ühtse arusaama tagamiseks täiendada juhendit erinevate näidete, kuluarvestusmeetodi ning levinumate küsimuste osas.
- Kehtestada Eesti teenusepakkujatele raporteerimiskohustus Maksu- ja Tolliameti ja/või rahapesu andmebüroo poolt, mille andmeid ametid vahetada saaksid.
- Korraldada rahapesu andmebüroo ja Maksu- ja Tolliameti vahel regulaarseid kohtumisi, mille tulemusena teha ettepanekuid koostöö parendamiseks ja seaduste muutmiseks.

Võtmesõnad: virtuaalväering, virtuaalväeringutele kohalduvad õigusaktid, virtuaalväeringute maksustamine

SISSEJUHATUS

Eurosularaha on ülemaailmselt kasutusel juba 2002. aastast. Ka Eesti kuulub euroala riikide hulka ning alates 1. jaanuarist 2011 on riigi ainus seaduslik maksevahend euro. (Sularaha ... 2019) Lisaks sularahale on tänapäeval laialt levinud ka digitaalse raha kasutamine ning sularahata arveldamine on võimalik interneti- ja kaardimaksete abil. Selleks on mitmed teenusepakkujad loonud telefonirakendusi, mille kaudu on võimalik arveid tasuda ja ülekandeid teostada kiirelt ning lihtsalt. Üha enam aktsepteeritakse nii Eestis kui ka mujal maailmas lisaks tavalisele valuutale virtuaalvääringsid, mida on sarnaselt sularahale on võimalik kasutada kaupade ja teenuste eest tasumiseks ning tulu teenimiseks (Mis on ... 2015).

Seoses virtuaalvääringsute levikuga ning et ettevõtted nii Eestis kui ka ülemaailmselt aktsepteerivad virtuaalvääringsid maksevahendina, tegelevad riigid virtuaalvääringsus saadud tulu ning tehtud tehingute maksustamise raamistiku väljatöötamisega. 06.05.2020 seisuga oli selliseid ettevõtteid 19 336 (Coinmap 2020). Eestis on virtuaalvääringsutes saadud tulu maksustamise juhendi koostanud Maksu- ja Tolliamet (edaspidi MTA), mida on viimati uuendatud 2018. aastal. Virtuaalvääringsus tehtud tehingute maksustamise kohta on antud välja üldiseid suuniseid ja juhiseid, kuid ühtne raamistik Euroopa Liidu tasandil puudub ning maksustamise regulatsioonid tuleb riigisiselt välja töötada, mistõttu erineb ka riikide praktika. Autor leiab, et teema on aktuaalne, kuivõrd virtuaalvääringsute valdkond on alles väljakujunemise etapis ning pidevas arengus ja seetõttu on oluline, et Eesti kehtestaks vastavalt arengutele vajalikud regulatsioonid, juhendid. Magistritöö eesmärk on selgitada välja virtuaalvääringsutes saadud tulu ja tehtud tehingute maksustamise erinevused riigiti ning teha ettepanekuid seaduste ja MTA juhendi täiendamiseks ning rahapesu andmebüroo (edaspidi RAB) ja MTA koostöö parendamiseks Eestis. Antud töös käsitletakse füüsiliste isikute maksustamise aspekte. Magistritöö uurimisküsimused on:

1. Millised on virtuaalvääringsutes saadud tulu maksustamise erinevused riigiti?
2. Kuidas parendada RAB-i ja MTA koostööd ning tagada infovahetus isikute osas, kes on saanud virtuaalvääringsu tehingutest tulu?

Magistritöös võrreldakse Eesti maksustamissüsteemi Ukraina, USA, Austraalia ning Soomega. Võrdlevaks analüüsiks valiti USA seetõttu, et virtuaalväeringuid omab seal suur hulk elanikkonnast, nendes saadud tulu maksustamine on riigi üks prioriteete ning sellest tulenevalt on avaldatud ka põhjalikud juhendmaterjalid (Moore 2019, 37). Austraalia valiti seetõttu, et sealne maksuamet hakkab koguma virtuaalväeringu teenuse pakkujatelt andmeid teenuse tarbijate kohta ning tegeletakse aktiivselt virtuaalväeringutes saadud tulu maksustamise regulatsiooniga (ATO receives ... 2019). Soome seetõttu, et sealne maksuamet on virtuaalväeringute ja tehingute analüüsimisel hinnatud, sest nad on nõustanud erinevate riikide organisatsioone, kes vastutavad virtuaalväeringute maksustamise eest (Tax authorities ... 2018). Kuivõrd Ukrainas ei ole virtuaalväeringud ja tehtud tehingud seadusandlikul tasandil reguleeritud, uuritakse kas ja kuidas on tagatud selgus maksuküsimustes.

Magistritöö eesmärgi saavutamiseks on autor püstitanud järgmised uurimisülesanded:

1. anda ülevaade virtuaalväeringute olemusest ja kirjeldada virtuaalväeringute eeliseid tavavaluuta ees ning nende kasutamisega kaasnevaid riske;
2. analüüsida virtuaalväeringute tehnoloogilist toimimist,
3. võrrelda Eesti ning valitud riikide virtuaalväeringutes tehtud tehingute ja teenitud tulu maksustamise põhimõtteid;
4. analüüsida MTA ning RAB-i koostööd;
5. analüüsida läbiviidud küsitluse tulemusi, teha järeldusi, kuidas arendada maksustamise põhimõtteid Eestis ja teha ettepanekuid asutustevahelise koostöö arendamiseks.

Töö koosneb teoreetilisest ja empiirilisest osast. Teoreetilises osas ehk töö esimeses peatükis antakse ülevaade virtuaalväeringute olemusest, levinuimatest virtuaalväeringutest, analüüsitakse virtuaalväeringute tehnoloogilist toimimist (sh plokiahela süsteemi, virtuaalväeringu rahakotte ning kaevandamist) ning kirjeldatakse virtuaalväeringute kasutamisega kaasnevaid riske ja eeliseid võrreldes tavavaluutaga. Autori arvates on oluline anda töö lugejale teoreetilised teadmised selleks, et lugeja mõistaks virtuaalväeringutes saadud tulu maksustamise ja reguleerimise olulisust, millal tekib virtuaalväeringutest tulu ning mis põhjusel puudub MTA-l võrreldes tavavaluutaga ülevaade, kes virtuaalväeringutega tehinguid tegid, tulu teenisid ja kas deklaratsioonil esitatud andmed on korrektsed. Samuti, mis põhjusel inimesed üle maailma üha enam virtuaalväeringuid kasutavad.

Magistritöö teises peatükis ehk empiirilises osas võrreldakse Eesti, Ukraina, USA, Austraalia ja Soome maksustamise praktikat virtuaalväeringutes saadud tulu ja tehtud tehingute puhul. Seejärel analüüsitakse MTA ja RAB-i infovahetust virtuaalväeringutes saadud tulu maksustamise teemal ning tehakse järeldused ja ettepanekud, mida antud valdkonnas arendada. Samuti analüüsitakse veebipõhise küsitluse tulemusi, mille eesmärk on välja selgitada kui paljud deklareerivad virtuaalväeringu tehingutest saadud tulu ning milline on osalenute arvamus maksustamise osas.

Empiirilise uuringu läbiviimiseks kasutatakse kvalitatiivseid uurimismeetodeid. Andmete kogumiseks tehakse teabepäring, viiakse läbi intervjuud ja küsitlus ning koostatakse riikide kohta võrdlev analüüs. Töö kirjutamiseks kasutatakse MTA ja valitud riikide poolt välja antud juhendeid, kauplemissplatvormide avaldatud informatsiooni, erialaseid artikleid, raamatuid, kohtulahendeid ja seaduseid. Muuhulgas intervjuueeritakse RAB-i ja MTA esindajat, kellel on kogemusi virtuaalväeringutes tehtud tehingute maksustamisega ning viiakse läbi küsitlus isikute seas, kes kauplevad virtuaalväeringutega.

1. VIRTUAALVÄÄRINGUD, TEHINGUD JA NENDE MAKSUSTAMINE

Virtuaalväeringutega seotud raamatuid, artikleid, seaduseid ning väljaandeid lugedes jääb silma, et lisaks sõnale “virtuaalväering” kasutatakse tihtipeale järgmiseid sõnu: “krüptoraha”, “krüptovaluuta”, “virtuaalvaluuta”. Virtuaalväeringu definitsioon on sätestatud rahapesu ja terrorismi rahastamise tõkestamise seaduses (edaspidi RahaPTS). MTA kasutab juhendis ning selgitustes termineid “virtuaalne valuuta” või “krüptoraha”.

Rahvusvahelise finantstegevuse rakkerühm (inglise keeles Financial Action Task Force) kasutab virtuaalväeringuid puudutavas raportis inglisekeelset terminit *virtual asset* (eesti keeles digitaalne vara). Raportis defineeritakse seda kui digitaalsel kujul esitatud väärtust, mida on võimalik digitaalselt üle kanda, kaubelda ning seda saab kasutada tasumisel või investeerimisel. (Financial Action Task Force 2019, 57)

RahaPTS-is on kasutusel termin “virtuaalväering”. Sellest tulenevalt kasutab autor antud magistritöös läbivalt terminit “virtuaalväering”. RahaPTS § 3 p 9 kohaselt on virtuaalväering digitaalsel kujul esitatud väärtus, mis on digitaalselt ülekantav, säilitatav või kaubeldav ja mida kaupljud, füüsilised ja juriidilised isikud, aktsepteerivad maksevahendina, kuid see ei ole ühegi riigi seaduslik maksevahend.

1.1. Virtuaalväeringu olemus bitcoini näitel

Virtuaalväeringud võib tüübi järgi jagada kaheks: konverteeritavad (inglise keeles *convertible virtual currency*) ja mittekonverteeritavad (inglise keeles *non-convertible virtual currency*). Konverteeritavad virtuaalväeringud on näiteks bitcoin ja WebMoney, mida saab tavavaluuta eest osta ja tavavaluuta vastu vahetada. Mittekonverteeritavad virtuaalväeringud on näiteks Q Coins ja World of Warcraft Gold, mida kasutatakse virtuaalses maailmas ja mängukeskkondades. Neid ei ole võimalik raha eest vahetada. Sellegipoolest on tõenäoline, et mustal turul pakutakse võimalust

ka mittekonverteeritavate virtuaalväeringute vahetamiseks raha või muu virtuaalväeringu vastu. (Financial Action Task Force 2014, 4–5)

Konverteeritavad virtuaalväeringud jagunevad omakorda kaheks, tsentraliseeritud ja detsentraliseeritud. Kõik mittekonverteeritavad virtuaalväeringud on ainult tsentraliseeritud. Tsentraliseeritud virtuaalväeringu annab välja keskasutus ehk administraator, kes kehtestab selle kasutamise reeglid, peab pearaamatut ning kellel on õigus väering lunastada. Samuti on keskasutusel õigus otsustada, kas vahetuskurss on ujuv või fikseeritud. Sellised virtuaalväeringud on näiteks E-gold ja WebMoney. Detsentraliseeritud virtuaalväeringud on matemaatikal põhinevad, krüptograafiaga kaitstud ning puudub keskasutus. Sellisteks on näiteks bitcoin, litecoin, ripple. Maksete teostamiseks ühelt isikult teisele tuleb kasutada avalikku ja privaatvõtit. (*Ibid*, 5)

Kuivõrd bitcoin on virtuaalväeringutest tuntuim, keskendutakse edaspidi eelkõige bitcoini olemusele. Bitcoin oli esimene detsentraliseeritud virtuaalväering, mis kasutas hajusraamatu tehnoloogiat (inglise keeles *distributed ledger technology*) ja see tuli turule 2009. aastal (Financial Action Task Force 2015, 28). Mitteametlikud väljaanded on spekulleenud, et bitcoini loomisele andis tõuke majanduskriis. Bitcoini loojaks peetakse Satoshi Nakamotot, kelle identiteet on tänaseni teadmata. Nakamoto avaldas 2008. aastal dokumendi pealkirjaga “Bitcoin: inimeselt inimesele elektroonilise raha süsteem” (Nakamoto 2008), milles kirjeldas uut elektroonilist maksesüsteemi ja matemaatilistel algoritmidel põhinevat virtuaalvaluutat, mis teeb võimalikuks maksete teostamise finantseerimisasutust kasutamata. Bitcoin on arveldusühik, mis koosneb unikaalsetest tähe- ja numbrimärkidest, millel on väärtus vaid seetõttu, et isikud on nõus maksma selle eest. Bitcoini saab osta nii tavavaluuta kui ka teiste virtuaalväeringute eest (Financial Action Task Force 2015, 28). 07.03.2020 seisuga kasutati bitcoini ostmiseks enim eurot, Korea vonni, Türgi liiri, Suurbritannia naelsterlingit ja rubla (Coinhills 2020).

Esimesed 50 bitcoini kaevandas Nakamoto ise (Wallace 2011). 12. jaanuaril 2009 teostati esimene bitcoini tehing, mille tulemusena kandis Nakamoto kümme bitcoini programmeerijale Hal Finney-le, kes oli üks bitcoini toetajaid ning laadis bitcoini tarkvara alla juba selle avaldamise päeval (Peterson 2014). Laszlo Hanyecz tegi esimese päris tehingu bitcoini eest, ostes 10 000 bitcoini eest kaks pitsat (Hankin 2019). Juba 2012. aastal ilmus esimene bitcoini-alane ajakiri *Bitcoin Magazine* (About Bitcoin ... 2020). Huvi bitcoini vastu ning kasutamine levis kiiresti üle maailma.

Kokku on võimalik kaevandada 21 miljonit bitcoini. Eeldatakse, et piirmäärani jõutakse 2140. aastal. (Financial Action Task Force 2015, 28) 14.03.2020 seisuga on bitcoine kaevandatud 18 270 675 (Blockchain 2020a), millest osad ei ole kasutatavad. 18 miljonist bitcoinist umbes 4 miljonit on kadunud (Rosic 2020). Bitcoin võib kaduma minna järgmistel asjaoludel (Where do ... 2019):

1. seade kaotatakse või lõpetatakse selle kasutamine;
2. unustatakse, et bitcoinid on ostetud;
3. bitcoinid saadetakse valele aadressile;
4. unustatakse privaatvõti ja paroolid.

Esimesel juhul talletatakse bitcoine telefonis või arvutis ning selleks kasutatud seade kaotatakse või ostetakse uus ja vana müüakse. Samuti kaotatakse bitcoinid juhul kui neid hoitakse kõvakettal, mis läbi põleb. (*Ibid.*) James Howells, kes töötab IT valdkonnas, kaevandas enda arvutis bitcoine. Pärast kaevandamise lõpetamist hoidis ta alles kõvaketta, kus bitcoine hoidis, et bitcoini väärtuse kasvades nendega raha teenida. Koristuse käigus viskas ta kõvaketta ära, mida taastada ei olnud võimalik ning seetõttu kaotas 7500 bitcoini, mis oleks täna väärt miljoneid dollareid. (Carter 2017)

Kuna pärast bitcoini turule tulemist oli bitcoini kaevandamine ning ostmine soodne, tegid seda paljud. Inimesed ei osanud ette näha selle väärtuse tõusu ning paljud unustasid, et nad bitcoine hoiavad. Kui virtuaalväeringu omanik unustab ning ei jaga enda isiklike paroolide kellegagi, ei pääse keegi tema bitcoinidele ligi. (Where do ... 2019)

On juhtumeid, kus bitcoini ülekandmisel sisestatakse saaja aadress valesti. Kuna tehinguid tühistada ei saa, on bitcoinist ilma nii eelnev omanik kui ka see, kellele ülekannet teha sooviti. (*Ibid.*) Samuti olukorras, kus inimene on kaotanud enda privaatvõtme ja paroolid, on virtuaalväeringutele ligipääsemine võimatu (Dumitrescu 2017, 68). Näiteks kirjutatakse parool või privaatvõti paberile, mis visatakse ära ning parooli ei mäletata. Muuhulgas ollakse arvamusel, et on isikuid, kes hävitavad enda privaatvõtmed sihilikult, et tagada enda bitcoinide puutumatus. (Where do ... 2019)

Lisaks eelnevale võidakse virtuaalväeringud varastada kurjategijate poolt tarkvara rünnakute käigus. Usutakse, et sel viisil on kaotatud ligikaudu 1 miljon bitcoini. (Rosic 2020) Kui virtuaalväeringu rahakotti nakatatakse pahavaraga või saadakse teada rahakoti privaatvõti, on rahakoti omanik virtuaalväeringutest ilma. Alates 2011. aastast on varastatud rohkem kui 980 000

bitcoini, millest ligikaudu kaks kolmandikku varastati Mt. Gox platvormilt (Harley, Stecklow 2016). 2010. aastal sai Mt. Gox peamiseks bitcoini raha vastu vahetamise platvormiks. 2011. aastal langes platvorm häkkijate ohvriks, mille tulemusena varastati üle 60 000 kasutajanime ja parooli. Sellest tulenevalt tuli platvorm seitsmeks päevaks sulgeda, mistõttu langes bitcoini väärtus 17,51 dollarilt 0,01 dollarile. Väidetavalt langes 2014. aasta veebruaris Mt. Gox platvorm taaskord rünnaku ohvriks, mille tõttu kaotas ettevõtte 500 miljonit dollarit ning esitas pankroti avalduse. (European Parliamentary Research Service 2014, 5) Samas on hiljem väidetud, et häkkerid said vaid mõned bitcoinid ning kasutajate raha varastas platvormi omanik (Naheem 2018, 569).

Ligikaudu 15% tänaseks kaevandatud bitcoinidest ei ole viimase aasta kuni pooleteise jooksul omanikku vahetanud. See viitab sellele, et pärast 2018. aastal virtuaalvääringu turul toimunud langust kogusid bitcoine „vaalad“. Virtuaalvääringusektoris nimetatakse vaaladeks (inglise keeles *whale*) investoreid, kellel on suur virtuaalvääringute varu ning nende ostetud bitcoinid ei ole pärast soetust omanikku vahetanud. (2018. aastal ... 2020) Üheks vaalaks peetakse bitcoini loojat Satoshi Nakamotot, kelle käes on arvatavasti 1 miljon bitcoini. 2020. aasta veebruarikuu seisuga on vaalade käes umbes 5 miljonit bitcoini. (Rosic 2020)

Bitcoine saab soetada lisaks internetile ka bitcoin-automaadist, mida on paigaldatud riikidesse üle maailma. 07.03.2020 seisuga on Eestisse paigaldatud 5 bitcoini-automaati. Kõikides automaatides on võimalik virtuaalvääringute ostmiseks kasutada vaid eurosid ning kõigist on võimalik osta bitcoini. Enim on bitcoini-automaate paigaldatud Ameerika Ühendriikides (5118 automaati), Kanadas (754) ja Suurbritannias (303). Eesti naaberriikidest on enim automaate Venemaa Föderatsioonis (51). (Coin ATM Radar 2020)

Pärast bitcoini loomist hakkasid maailmas levima ka muud virtuaalvääringud. CoinMarketCap-i (2020a) andmetel oli 29.02.2020 seisuga üle maailma kasutusel 5158 virtuaalvääringut. Kõikide virtuaalvääringute turukapitalisatsioon kokku oli ligikaudu 250 miljardit USA dollarit, millest ligikaudu 63% oli bitcoin ning järgnesid ethereum, ripple ja bitcoin cash (*Ibid.*).

Ethereumi ehk ETH puhul on sarnaselt bitcoini tegemist detsentraliseeritud virtuaalvääringuga, mis kasutab hajusraamatu tehnoloogiat. Seda hoiustatakse virtuaalvääringu rahakottides ja kaubeldakse internetis. Bitcoinil ja ethereumil on erinevad eesmärgid. Bitcoin on loodud alternatiiviks tavavaluutale, mida on võimalik kasutada ilma krediitdiasutuseta. Ethereum on loodud kasutamiseks Ethereum platvormil kaupade ja teenuse eest tasumisel. (Reiff 2020a)

Samuti toimub ethereumi tehingu kinnitamine sekundite jooksul ehk bitcoinist oluliselt kiiremini (Wang *et al.* 2019, 1).

XRP on virtuaalvääring, mida enamasti kutsutakse rippleks. Viimane on hoopis ettevõtte, kes on selle virtuaalvääringu loomise taga. Erinevalt bitcoinist ei ole XRP-d enam võimalik kaevandada, eelnevalt on seda kokku kaevandatud 100 miljardit. Samuti on kahte virtuaalvääringut võrreldes XRP-de ülekandmine oluliselt kiirem, tehing teostatakse mõne sekundi jooksul ning võrreldes bitcoiniga on ka tehingukulud madalamad. XRP maksesüsteem RippleNet on populaarne finantseerimisasutuste seas, sest see võimaldab teha tehinguid kiirelt ja väikeste kuludega. Maksesüsteemi kasutatakse rohkem kui 40 riigis. (Reiff 2020b) Andmed selle kohta, kas mõni Eestis tegutsev ettevõtte kasutab RippleNet-i, autoril puuduvad.

Bitcoin cash on virtuaalvääring, mille loojateks peetakse bitcoini kaevandajaid. Kuna bitcoin cashil on eraldi plokiahel, kus on plokimahtusid suurendatud, on selle tehinguprotsess bitcoinist kiirem ning tehingutasud madalad. Samas võib plokimahtude suurendamine põhjustada probleeme turvalisusega. (Reiff 2020c)

Virtuaalvääringute ülemaailmse levikuga hakkasid inimesed aina enam huvituma võimalusest saada palgatulu virtuaalvääringutes. 2018. aastal viidi Ameerika Ühendriikide vabakutseliste seas läbi uuring, mis näitas, et ligi kolmandik vastanutest soovib, et neile makstakse palka osaliselt või täielikult virtuaalvääringutes (Tassev 2019). Eesti lähiriikidest teavitas Soome arendusettevõtte SC5 juba 2013. aastal, et töötajatele makstakse tasu osaliselt bitcoini (Raja 2013).

Kokkuvõtvalt, virtuaalvääringud jagunevad konverteeritavateks ja mittekonverteeritavateks, millest esimene jaguneb omakorda tsentraliseeritud ja detsentraliseeritud virtuaalvääringuteks. Bitcoini puhul on tegemist konverteeritava detsentraliseeritud virtuaalvääringuga, millel puudub keskasutus, see põhineb matemaatikal ning on krüptograafiaga kaitstud. Üle kogu maailma on kasutusel mitu tuhat erinevat virtuaalvääringut. Bitcoini on võimalik kaevandada maksimaalselt 21 miljonit, millest üle 18 miljoni bitcoini on hetkel juba kaevandatud. Bitcoini kaubeldakse nii internetis kui ka bitcoini-automaatides, mida on avatud riikides üle maailma, sealhulgas Eestis. Seoses sellega, et virtuaalvääringuid kasutatakse erinevatel viisidel üle maailma paljude isikute poolt, hakati ühel hetkel huvituma ka palgatulu teenimisest virtuaalvääringutes. Selle maksustamisega seotud küsimustele keskendutakse töö teises pooles.

1.2. Virtuaalvääringute toimimine

Virtuaalvääringu ülekandmine sarnaneb tavalisele pangaülekandele. Tehingu tegemiseks peab mõlemal osapoolel olema avatud virtuaalvääringu rahakott. Ülekande tegemiseks on vaja teada virtuaalvääringu saaja rahakoti aadressi ning tehingu kinnitamiseks enda privaatvõtit ehk parooli. Seejärel toimub kaevandamise protsess ning pärast edukat kaevet luuakse kaevandajate poolt ploki ahelasse uus plokk. Ülekantud virtuaalvääringud jõuavad saaja rahakotti. Protsessi täpsemat toimimist analüüsitakse antud peatükis. Kuna bitcoin on vanim ning tuntud virtuaalvääring, keskendutakse antud alapeatükis bitcoini toimimisele.

Bitcoin koosneb neljast elemendist (Antonopoulos 2014, 3):

1. detsentraliseeritud *peer-to-peer* (eesti keeles kasutajalt kasutajale) võrgustik ehk bitcoini protokoll;
2. ploki ahel;
3. konsensuse põhimõte;
4. detsentraliseeritud tehingute kontrollsüsteem.

Peer-to-peer võrgustik on sõlmede kogum, kus igal osalisel on õigus algatada seansi ja selles jagatakse töö ning ülesanded osalejate vahel (Krüptoraha - võimalused ... 2014, 24). Ploki ahel on detsentraliseeritud andmebaas, mis võimaldab teavet kontrollida ja edastada reaalsajas (Appelbaum, Smith 2018, 30). Konsensuse põhimõte tähendab, et kõik võrgustikus tehtavad muudatused peavad olema aktsepteeritud kõigi või enamike võrgus osalejate poolt ning see toimub konsensusprotokolli alusel. Bitcoin kasutab selleks *proof-of-work* (eesti keeles töötõendus) protokoll, mida nimetatakse ka detsentraliseeritud tehingute kontrollsüsteemiks. *Proof-of-work*-i protokoll jälgivad bitcoini kaevandajad, et jõuda konsensusele uute plokkide lisamisel. Konsensuse saavutamisel salvestatakse uuendatud registrikoopia kõigi võrgustikus osalejate arvutites, millega tagatakse, et iga võrgus osaleja omab identset registrikoopiat. (Filipova 2018, 78)

Ploki ahel on detsentraliseeritud andmebaas, sellel puudub üks keskasutus ning selles osalejate õigused on võrdsed. Igal osalejal on võimalik lisada sinna uusi elemente ning seda haldavad kõik võrgus osalejad. Turvalisuse ja usaldusväarsuse tagamiseks tehakse koostööd ning konsensuse saavutamise teel tagatakse andmete vastavus. (Filipova 2018, 79–80) Ploki ahela tehnoloogia põhineb hajusraamatu tehnoloogial (Ploki ahel ... 2020). Tihtipeale võrdsustatakse ploki ahela ja

hajusraamatu tehnoloogia tähendust. Hajusraamatu tehnoloogia on plokiahelast laiem termin. Plokiahel on üks hajusraamatu tehnoloogia tüüp. (Sobiecki, Szwed-Ziemichod 2019, 3)

Plokiahel jaguneb privaatseks ja avalikuks plokiahelaks. Privaatsele plokiahelale on seatud piirangud, kes võrgustikuga liituda saab ning juurdepääsu tuleb eraldi taotleda. Sealjuures võimaldab see kasutajatele anda erineva juurdepääsu ning õigused. (Appelbaum, Smith 2018, 32–33) Privaatse plokiahela juurdepääsu haldab selle omanik ja see kuulub ühele organisatsioonile või organisatsioonide konsortsiumile. Tehingute andmed võivad olla avalikud või omaniku poolt piiratud. Privaatse plokiahelas on tehingute aktsepteerimine kiirem kui avalikul, kuna konsensusprotsessis osalevad vaid valitud osalejad. Plokiahela omanikul on õigus muuta reegleid ning muuta ja tühistada tehinguid. See läheb plokiahela olemusega vastuollu, kuivõrd plokiahelal tehtud tehingud on läbipaistvad ning neid ei tohiks olla võimalik tagasiulatavalt muuta. (Filipova 2018, 86)

Avalikul plokiahelal on avatud lähtekood, millele juurdepääsuks ei ole vaja eraldi õigusi. Sellega on võimalik liituda igal kasutajal, milleks tuleb alla laadida vastav tarkvara. Bitcoin ning mitmed muud virtuaalvääringud põhinevad avalikul plokiahelal. Tehtud tehingud on avalikult kõigile kättesaadavad, kuid tehingu teinud isik jääb anonüümseks. Avaliku plokiahela kasutajatele on peamine eelis selle madal hind, kuivõrd serverite hooldamiseks ja haldamiseks ei ole vaja investeeringuid teha. Selle puuduseks on asjaolu, et konsensus saavutamiseks kõigi võrgus osalejate vahel on vaja suurt ressursi arvuti näol. (Filipova 2018, 85–86)

Plokiahel koosneb järjestikustest andmeplokkidest. Iga plokk koosneb omakorda mitmetest kontrollitud tehingutest. (Finck 2018, 668) 21.03.2020 seisuga on ühe bitcoini ploki suurus keskmiselt 1,18 MB (Blockchain 2020b) ning ühes ploki on keskmiselt 2611 tehingut (Blockchain 2020c). Uus plokk luuakse kindla ajavahemiku möödudes või sündmuse toimides. Virtuaalvääringute puhul võib olla selleks sündmuseks näiteks edukas kaeve. (Krüptograafiliste algoritmide ... 2017, 15) Uus plokk on võimalik lisada ainult eelneva lõppu, varasemaid kandeid ei ole võimalik muuta. See teeb süsteemi kontrollitavaks ning võltsimiskindlaks. (Kolb *et al.* 2020, 9:3) Iga plokk sisaldab tehinguandmeid, ajatemplit ja eelmise ploki räsiväärtust (Filipova 2018, 81).

Plokiahela toimimise ning terviklikkuse kaitsmiseks arvutatakse räsifunktsiooni abil igale ploki räsile. See on iga ploki puhul unikaalne ja selle abil aheldatakse loodud plokk vahetult eelnevasse

plokki, mille tulemusena tekib plokiahel. (Appelbaum, Smith 2018, 30) Räsifunktsioon põhineb matemaatilisel algoritmil, mille käigus muudetakse sisendandmed fikseeritud suurusega väljundiks. Räsifunktsioonil on kolm omadust: räsi väärtust on kerge genereerida, esialgsete sisendandmete muutmine ehk dekrüpteerimine ning ühe räsi väärtuse genereerimine erinevatele sisendandmetele on võimatu. Krüptograafilisi räsifunktsioone on erinevaid. Bitcoin plokiahel kasutab SHA-256 räsifunktsiooni, mille tulemusena genereeritakse 256-bitine räsiväärtus. Üldjuhul on räsiväärtus 64-kohaline ning koosneb tähtedest ja numbritest. Iga muudatus sisendandmetes muudab kogu räsiväärtust. (Filipova 2018, 81)

Kuivõrd detsentraliseeritud virtuaalvääringul nagu bitcoin puudub üks kindel keskasutus, toimivad need *peer-to-peer* võrgustiku põhimõttel ning neid luuakse kaevandamise protsessi teel (Krüptograafiliste algoritmide ... 2017, 15). Kaevandajad on inimesed, kes kinnitavad bitcoini tehinguid ja salvestavad need plokiahelas. Kui võrku lisatakse uued tehingud, kontrollivad kaevandajad nende kehtivust, koondavad need plokki ning arvutavad räsifunktsiooniga sellele räsi. (Luisanna, Marchesi 2016, 4) Bitcoin kaevandaja, kes genereerib sobiva räsi, saab tasuks kindla arvu bitcoine (Oscar *et al.* 2019, 1).

Kaevandajatel on oluline roll uute bitcoinide loomisel ja plokiahelas tehtavate tehingute kontrollimisel (Easley *et al.* 2019, 92). Ühe ploki loomiseks kulub tavaliselt kümme minutit (Antonopolous 2014, 2). Kaevandamise kiirust mõjutab ka arvutuse lahendamise raskus. Keskmiselt lisatakse plokiahelasse ühes päevas 144 plokki. Kui kaevandajaid on rohkem, võib uusi plokke lisanduda rohkem ning selle tulemusena suureneb ka raskusaste. (Easley *et al.* 2019, 94) Keskmine aeg, mille jooksul tehing kaevandatud plokis aktsepteeritakse ning avalikku registrisse lisatakse, võib päevade lõikes erineda. Näiteks, kui 1. märtsil 2020 kinnitati tehing kaevandatud plokis keskmiselt 5 minutiga, siis 20. märtsil 2020 kulus selleks keskmisel 18 minutit (Blockchain 2020d).

Kuna uute bitcoinide loomine on seotud kaevandamisega, peab kaevandamise eest saadav tasu vähenema kui olemasolevate bitcoinide arv kasvab (Easley *et al.* 2019, 94). Esmalt said bitcoini kaevandajad ühe ploki kaevandamise eest tasuks 50 bitcoini. Pärast iga 210 000 ploki kaevandamist, umbes iga nelja aasta järel, väheneb saadav tasu poole võrra. Hetkel on ühe ploki kaevandamise tasu 12,5 bitcoini. Esimene kaevandamise tasu poolitamine toimus 29. novembril 2012. aastal ning sellest järgmine 10. juulil 2016. Eeldatavasti täitub järgmised 210 000 kaevandatud plokki 2020. aasta mais ning tasu väheneb 6,25 bitcoini ühe ploki kohta. (Bitcoin

Block ... 2020) Kaevandamise ees saadavat tasu vähendatakse veel 32 korda, kuni see jõuab nullini (Easley *et al.* 2019, 94).

Kaevandamise protsess nõuab eraldi riistvara ja kaevandamisega kaasneb suur elektrikulu. Kaevandajate kasum sõltub bitcoini väärtusest, mistõttu võib selle väärtuse langemisel kaevandajate arv oluliselt väheneda (Oscar *et al.* 2019, 3). Mida vähem on kaevandajaid, seda kauem läheb aega ühe ploki loomisega. Bitcoini madal tehingutasu on samal ajal selle eelis ja puudus. Madal tehingutasu on eeliseks bitcoini kasutajale. Kaevandajale on see puuduseks, kuivõrd tasu sõltub tehingutasu suuruselt. Bitcoini kasutajal on võimalik tehingutasu ise määrata. Suurema tehingutasuga on võimalik kaevandamist ootavate tehingute järjekorras üles liikuda, kuna kaevandajatel on rohkem motivatsiooni sellele vastav räsi arvutada ja tehing ploki ahelas salvestada. Väiksema tehingutasuga tehingutele kohaldatakse pikemat ooteaega. (Easley *et al.* 2019, 95)

Virtuaalväeringuid on võimalik omandada ka teisel viisil, kui kaevandades. Bitcoine on võimalik soetada teistelt inimestelt, bitcoini-automaatidest, vahetusplatvormide kaudu või aktsepteerides bitcoine maksevahendina müüdud kaupade või osutatud teenuste eest. (Krüptoraha soetamine ... 2020)

CoinMarketCapi-i (2020b) andmetel on 2020. aasta märtsikuus üle maailma ligikaudu 300 toimivat virtuaalväeringu vahetusplatvormi, millest suurimate tehingumahtudega on Hotbit ja MXC. Kui kasutada virtuaalväeringute ostmiseks või müümiseks vahetusplatvormi, tuleb tehtud tehingutelt tasuda ka teenustasu, mis platvormi erineb, kuid on tavapäraselt 0,5% tehtavast tehingusummast. (Krüptoraha soetamine ... 2020)

Erinevates meediaväljaannetes on kajastatud pankade kohustust rakendada enda klientide suhtes tunne oma klienti (inglise keeles *know your customer*) põhimõtet. Kuna virtuaalväeringuid kasutatakse samuti rahapesuks ja terrorismi rahastamiseks, tuleb vahetusplatvormidel järgida sama põhimõtet. Kuigi vahetusplatvormide reeglid erinevad, tuleb enamikel juhtudel enne virtuaalväeringutega kauplemas asumist luua konto ning esitada selle käigus täiendavat informatsiooni (Krüptoraha soetamine ... 2020).

Eestis tuleb juba virtuaalväeringu teenuse osutamise tegevusluba taotledes kehtestada protseduurireeglid, millega maandatakse rahapesu ja terrorismi rahastamisega seotud riske ning

nendest tuleb juhinduda edasises tegevuses, sealjuures uuendada neid. Protseduurireeglid näevad ette ka hoolsusmeetmete rakendamise korda, mida tuleb kohaldada näiteks ärisuhte loomisel. Näiteks tuleb säilitada kontot loova isiku nimi, sünniaeg, dokumendi koopia, tuvastada isikusamasus ning kontrollida seda asjakohase allika abil. Isikusamasuse tuvastamise eesmärk on hoida ära ka sellised olukorrad, kus püütakse kontot avada valeidentiteediga. Kuna vahetusplatvorme kasutavad inimesed üle maailma, kasutatakse isikusamasuse tuvastamiseks ka infotehnoloogilisi vahendeid, milleks luuakse ise vastavad tarkvarad või ostetakse vastavat teenust sisse. Näiteks on Veriff Eestis asutatud ettevõtte, mis osutab ettevõtetele üle maailma virtuaalse isikusamasuse tuvastamise teenust (Identity verification ... 2020). Kuigi virtuaalvääringutega kauplemise ühe eelisenä on välja toodud anonüümsust, siis platvormi omanikul tuleb isik tuvastada. Teisele tehingupoolele ning ploki ahelas on isik jätkuvalt anonüümne.

Virtuaalvääringute ostmiseks, hoidmiseks ning ülekandmiseks on vaja virtuaalvääringu rahakotti. Rahakotiteenust osutavad mitmed platvormid. (Financial Action Task Force 2014, 7–8) 2020. aasta veebruarikuu lõpuks oli virtuaalvääringu rahakoti kasutajaid üle maailma rohkem kui 46 miljonit (Blockchain 2020e). Virtuaalvääringu rahakott sarnaneb tavalisele rahakotile, kuivõrd omanik saab vaadata selle sisu ning kasutada seda mitmesugusteks kulutusteks. Kuna tavaline rahakott on füüsiliselt olemas ning virtuaalvääringu rahakott digitaalne, leidub nendel mitmeid erinevusi. Erinevalt tavalisest rahakotist tuleb virtuaalvääringu rahakotti kaitsta privaatvõtme ehk parooliga. Seega on rahakotti võimalik kasutada vaid selle omanikul. Välja arvatud juhul, kui privaatvõtit on jagatud ka teiste isikutega. Tavalist rahakotti on seevastu võimalik kasutada igäühel, kes omab sellele ligipääsu, näiteks ühe pere liikmed. Tavalist rahakotti saab kasutada üks inimene korraga, bitcoini rahakotil võib olla mitu koopiat ning sellele on võimalik ligi pääseda mitmes seadmes. (Volety *et al.* 2019, 137)

Virtuaalvääringu rahakoti toimiseks on vaja võtmepaari, mis koosneb avalikust võtmest ja privaatvõtmest ning virtuaalvääringute ülekandmiseks tuleb kasutada mõlemat võtit. Avalik võti on kõigile nähtav. Privaatvõti on teada ainult rahakoti omanikule ning seda kasutatakse iga tehingu puhul krüptograafiliseks allkirjastamiseks. (Financial Action Task Force 2014, 7) Ülekanded toimivad sarnaselt tavalistele pangaülekannetele. Raha ülekandmisel ühelt arvelduskontolt teisele, peab tasuja teadma saaja nime ja arvelduskonto numbrit. Virtuaalvääringute ülekandmisel peab tasuja teadma virtuaalvääringu aadressi ehk avalikku võtit. Erinevalt pankadevahelistest ülekannetest on virtuaalvääringu tehingud avalikud. Veebilehel blockchain.com on võimalik teatud virtuaalvääringutes tehtud tehinguid reaajas jälgida. Avalikult on kättesaadavad

rahakotiaadressid, virtuaalväeringu saatja ja saaja, mitu bitcoini üle kanti ja mis oli selle väärtus USA dollarites tehingu hetkel kehtivat kurssi arvestades.

Virtuaalväeringu rahakotid võib hoiustamise järgi liigitada kaheks: *cold* ja *hot storage* (Financial Action Task Force 2014, 8). *Cold storage* viitab võrguühenduseta rahakotile, tänu millele on rahakotis olevad virtuaalväeringud kaitstud häkkimiste ja varguste eest (Wang *et al.* 2019, 317). Levinuimad *cold storage* rahakotid on paber- ja riistvaraline rahakott. Paberrahakoti puhul prinditakse dokument, kus on genereeritud avalik ja privaatvõti ning seda säilitatakse paberkandjal. Tavaliselt on dokumendil ka QR kood, mis tuleb tehingu tegemiseks skanneerida. Paberrahakoti puuduseks on asjaolu, et kaotamisel ei ole seda võimalik enam kasutada ega seal hoiustatavaid vahendeid kätte saada. Turvalisimaks rahakotiks peetakse riistvaralist rahakotti, mida hoiustatakse näiteks USB mälupeal ja on võimalik füüsiliselt kaasas kanda. (Frankenfield 2019)

Hot storage tähendab veebipõhist rahakotti, mida hoiab tavaliselt kolmas osapool (Financial Action Task Force 2014, 7). *Hot storage* rahakott on näiteks mobiilne rahakott, milleks tuleb alla laadida vastav rakendus. Võrreldes paberrahakotiga on selle kasutamine teenuste eest tasumiseks või ülekandmiseks mugavam ning kiirem variant, kuivõrd telefon on alati käepärast. (Types of ... 2020) Teisalt on selliseid rahakotte kasutades suurem oht langeda tarkvaraliste rünnakute ning varguste ohvriks (Grant, Hogan 2015, 32).

Siinses alapeatükis selgus, et plokiahel on detsentraliseeritud andmebaas, kus kasutajate õigused on võrdsed ning andmete vastavus tagatakse konsensuse teel. Eristatakse kahte tüüpi plokiahelat: privaatne ja avalik. Viimasel põhineb ka bitcoin. Plokiahel koosneb plokkidest ning ühe ploki loomiseks kulub tavaliselt kümme minutit. Uus plokk luuakse näiteks eduka kaeve toimudes. Kaevandajad loovad uusi bitcoine ja kontrollivad plokiahelas tehtavaid tehinguid. Tasu bitcoini kaevandamise eest saadakse bitcoinides. Plokiahelas tehtud tehinguid ei ole võimalik tagasiulatavalt muuta, mistõttu on tegemist võltimiskindla tehnoloogiaga. Räsifunktsioonil on plokiahelas oluline roll, sellega tagatakse plokiahela toimimine ja terviklikkus. Iga ploki puhul arvutatud räsi on unikaalne, mille tulemusena ühendatakse plokiahelas ploki. Bitcoinide ostmiseks, ülekandmiseks ja hoidmiseks tuleb kasutada virtuaalväeringu rahakotti, mis jaguneb hoiustamise liigi järgi kaheks, *cold* ja *hot storage*. Kuigi virtuaalväeringutega kauplemist eelistatakse ka anonüümsuse pärast, tuleb enamikel platvormidel konto avamiseks läbida

isikusamasuse tuvastamise protsess. Selle tulemusena on rahakoti taga olev isik teada platvormi omanikule, kuid kaubeldes säilib teiste osapoolte ees jätkuvalt anonüümsus.

1.3. Virtuaalväeringute eelised ja riskid

Virtuaalväeringute kasutamine on mugav ja kättesaadav ülemaailmselt. Internetist leiab sellel teemal juhendeid ja õppematerjale. Virtuaalväeringute laialdase leviku ja populaarsusega on analüüsitud nendega kaasnevaid riske ja eeliseid. Sellest tulenevalt antakse alapeatüki esimeses pooles ülevaade virtuaalväeringute eelised tavavaluuta ees, teises pooles analüüsitakse riske.

Virtuaalväeringute suurimaks eeliseks peetakse tehinguosapoolte anonüümsust, mis võimaldab kasutajatel varjata, mida soetatakse. Teisalt on anonüümsus ka suur risk, kuivõrd see annab võimaluse soetada ebaseaduslike kaupu ja teenuseid. (Kurek 2015, 158) Krediidiasutuse kaudu ülekannete tegemisel tuvastatakse tehingu mõlemad osapooled. Krediidiasutusele on kättesaadavad isikuandmed ning iga arvelduskonto number on seotud kindla isikuga. Virtuaalväeringute ülekandmisel on vajalik vaid teise tehinguosapoole virtuaalväeringu rahakotiaadress. Kuna tehingu tegemisel ei sõltuta kolmandast osapooltest nagu krediidiasutus, on tehingu sisu teada vaid virtuaalväeringu saajale ning saatjale, mis annab arvelduskontoga võrreldes ka suurema privaatsuse (Luther, Smith 2020, 3).

Teiseks eeliseks on tehingute tegemise hind ehk väiksemad tehingutasud. Kuna virtuaalväeringutel nagu bitcoin puudub keskne emiteeriv asutus, on tehingutasu väiksem kui krediitkaarditasu. Samuti võidavad ettevõtted, kes aktsepteerivad maksevahendina bitcoine, kuivõrd sellega krediitkaarditasu ei kaasne. (Dumitrescu 2017, 67) Tulenevalt madalast ülekande- ehk tehingutasust on hea virtuaalväeringuid kasutada ka väikeste maksete puhul, kuna säilib kaupade ja teenuse madal hind.

Järgmiseks eeliseks on tehingute tegemise kiirus. Kuigi Eesti- ja Euroopa-sisesed pangaülekanded toimuvad võrreldes mõne aasta taguse ajaga kiiremini, võivad need sõltuda ülekande tegemise ajast ning seetõttu jõuab ülekanne saajani alles järgmisel päeval. Virtuaalväeringutes tasumisel võib tehingu tegemise kiirus küll erineda virtuaalväeringute lõikes, kuid tavapäraselt toimub see 10–60 minuti jooksul ning tehingu tegemise kiirust ei mõjuta tehingu tegemise aeg (European

Banking Authority 2014, 17). Lisaks kaob virtuaalväeringutes ülekannete tegemisel konverteerimise vajadus, mis tähendab omakorda rahalist võitu.

Lisaks eelnevale on uuritud virtuaalväeringute potentsiaalset kasulikku mõju ka majandusele ning finantssüsteemidele. On leitud, et virtuaalväeringud võivad avaldada positiivset mõju süsteemide, sh maksesüsteemide arendamiseks, mis võimaldab välja vahetada mõned olemasolevad ebaturvalised süsteemid. Näiteks kasutab Hondurase valitsus plokiahela tehnoloogiat turvalise varade registri loomiseks. (Manta, Pop 2017, 52–53) Samuti usutakse, et virtuaalväeringute kasutamine võib aidata riikidel võidelda korrupsiooniga (Gerba, Rubio 2019, 6). Maailmapanga andmetel oli 2017. aastal ligikaudu 1,7 miljardit isikut üle maailma, kellel ei ole igapäevaste tehingute tegemiseks avatud arvelduskontot. Nendest kaks kolmandikku toovad põhjuseks rahapuuduse, kuivõrd krediitiasutuste hinnad on liiga kallid. Enim arvelduskontota isikuid elab Aasias ja Aafrikas. (UFA2020 Overview ... 2018) Virtuaalväeringuid on võimalik osta ka arvelduskontot omamata. Sellest tulenevalt on tänu virtuaalväeringutele võimalik arvelduskontota isikutel soovitud kaubad ja teenused interneti ning telefoni teel soetada (Irwin, Turner 2018, 298).

Vastavalt eelnevalt mainitule kaasnevad virtuaalväeringute kasutamisega ka riskid, millega tuleb arvestada nii tarbijatel kui ka riikidel. Virtuaalväeringutesse investeerides ning nendega kauplemas asudes seisneb tarbija risk näiteks selles, et ebaõnnestunud investeringu tulemusena võib kaotada kogu investeeritud summa. Seoses virtuaalväeringute kasutamise suure populaarsusega on suurenenud ka virtuaalväeringute teenusepakkujate arv kogu maailmas, sealhulgas Eestis. Sellest tulenevalt tuleks enne platvormide või teenuste kasutamist teha teenusepakkujale põhjalik taustauuring, sest tõenäosus kurjategija võrku sattuda on suur. Kaotatud raha tagasisaamise tõenäosus on aga väike.

Euroopa Pangandusjärelevalve avaldas 2013. aasta detsembris hoiatuse, milles juhti virtuaalväeringu ostjate, müüjate, vahetajate tähelepanu virtuaalväeringutega kauplemisest tulenevatele riskidele. Hoiatuses käsitleti kuute riski, millest valitud kirjeldatakse lähemalt järgmistes lõikudes. (European Banking Authority 2013)

Virtuaalväeringu rahakottide vahel raha liigutamiseks on oluline, et rahakoti omanik ei unustaks isiklikku võtit, sest selle kaotamisel või ununemisel on virtuaalväeringute rahakotist kättesaamine võimatu. Raha kättesaamine, mida hoitakse digitaalsetes rahakottides virtuaalväeringutena, pakub huvi ka häkkeritele. Kui teenusepakkuja poolt kasutatavad infotehnoloogilised süsteemid ei ole

piisavalt tugevad või ettevõtte ei ole panustanud piisavalt vahendeid nende arendamiseks, on risk, et rahakotid on kergesti kättesaadavad kolmandatele mitteseotud isikutele. Euroopa Pangandusjärelevalveamet on viidanud juhtumile, kus virtuaalvääringu rahakotist kaotati ligi 1 miljon USA dollarit (*Ibid.*). Eelmisest aastast levib virtuaalvääringu turul uus trend *dusting attack*, mille käigus kannavad häkkerid isikute rahakottidele väikese hulga virtuaalvääringuid ning seejärel analüüsivad nende rahakottide edasist tegevust. Kui siiani olid tehingupooled anonüümsed, on selle abil häkkeritel võimalik kindlaks teha rahakottide taga olevad isikud ning nende isikuandmed, mida on hiljem võimalik pahatahtlikult ära kasutada.

Virtuaalvääringuid maksevahendina kasutavad tarbijad on kaitseta, kuivõrd puudub garantii. Tavalise pangaülekanne puhul on teatud juhtudel võimalik makse tagasi kutsuda või kaardimakse vaidlustada. Kuna Euroopa Liigu õigusaktid virtuaalvääringuid ei reguleeri, ei ole tagatud virtuaalvääringutes kaupade ja teenuse eest tasumisel raha tagastamise õigus. Kuigi tehingud on avalikud ning kontrollitavad ja tehingu osapooled anonüümsed, on virtuaalvääringute kasutamise puhul risk, et virtuaalvääringu platvormi kasutatakse kuritegelikel eesmärkidel. Sellise tegevuse avastamisel on õiguskaitseorganitel võimalik platvormid sulgeda ning blokeerida sellel hoitavate vääringute kasutamine. (*Ibid.*) Sellisel juhul ei ole võimalik virtuaalvääringuid omavatel isikutel ligi pääseda antud platvormil olevatele rahakottidele ning taaskord ei anna ka Euroopa Liidu õigusaktid selle osas eraldi kaitset. Kaasuseid ülalkirjeldatud olukordadest leidub üle maailma.

Erinevalt tavalisest valuutast on virtuaalvääringute väärtus ebastabiilne, kiiresti muutuv ning õiglast hinda on raske määrata (European Banking Authority 2013). Virtuaalvääringute hinda võivad mõjutada mitmed asjaolud. Näiteks on spekulieritud, kas bitcoini hinnalangust on mõjutanud ülemaailmselt leviv koroonaviirus. Samuti võib virtuaalvääringute hinda mõjutada meediakajastustega, näiteks uuriva ajakirjanduse kajastused virtuaalvääringute kuritarvitamise kohta (Spithoven 2019, 391). Seega tuleb virtuaalvääringutesse investeerides arvestada vääringu väärtuse langusega ning olukorraga, kus ostetud virtuaalvääringut ei saa mõnda aega müüa või vahetada, kuivõrd müües või vahetades võib olla tulemuseks kahjumi teenimine.

Virtuaalvääringute ülekandmine on lihtne ja kiire protsess, mistõttu on nii kuritegelikul teel saadud vara edasikandmine kui ka vara päritolu varjamine lihtsam võrreldes tavavaluutaga. Sellest tulenevalt on rahvusvaheline probleem virtuaalvääringute kasutamine rahapesus ja terrorismi rahastamisel. Efektiveks rahapesu ja terrorismi rahastamisega võitlemiseks on koostatud riskihinnanguid, kus analüüsitakse asjaolusid ja olukordi ning tehakse kindlaks, kas ja kuhu on

oluline suunata täiendavad ressursid. Riske hinnatakse Euroopa Liidu, liikmesriigi ja kohustatud isiktue tasandil ning tulemused tehakse kättesaadavaks teatud ulatuses ka avalikkusele. (Rahapesu ja ... 2020) Vastavalt RahaPTS §-le 11 määratakse riikliku riskihinnanguga sektorid, valdkonnad, tehingumahud ja -liigid, vajadusel ka riigid või jurisdiktsioonid, mille suhtes tuleb kohustatud isikutel kohaldada lihtsustatud ja tugevdatud hoolsusmeetmeid, lisaks nähakse ette rahapesu tõkestamise alaste õigusaktide ja juhendite väljatöötamise ja muutmise vajadus ning antakse juhiseid ministriumitele vahendite eraldamiseks ja prioriteetide seadmiseks nii rahapesuga võitlemisel kui ka terrorismi rahastamise tõkestamisel.

Eestis koostati ning kinnitati esimene rahapesu ja terrorismi rahastamise siseriiklik riskihinnang 2015. aastal, kus virtuaalvääringutega seotud teenuseid käsitleti sel ajal kehtinud seaduse kohaselt alternatiivsete maksevahendite teenusena. Läbiviidud hinnangu kohaselt saadi skaalal 0–1 haavatavuse määraks 0,20 ehk keskmiselt madal. (Moodul 6 ... 2018, 15–16) Kahtlemata mõjutab tulemust asjaolu, et uuring viidi läbi vaid 7 äriühingu andmeid kasutades, mis on tänasel päeval väljaantud tegevuslubade arvuga võrreldes pea olematu arv teenuspakkujaid. Läbiviidud riskihinnangu tulemusena soovitati läbi viia täiendkoolituse sektori esindajatele ning keskenduda olukorra säilitamisele (Moodul 6 ... 2018, 16).

Eestis tuleb virtuaalvääringu teenuse pakkumiseks, st virtuaalvääringu raha vastu vahetamise teenuse või virtuaalvääringu rahakotiteenuse või virtuaalvääringu virtuaalvääringu vastu vahetamise teenuse osutamiseks, taotleda RAB-ilt vastav tegevusluba. 04.03.2020 seisuga on majandustegevuse registri andmetel RAB-i poolt väljastatud 1030 kehtivat virtuaalvääringu rahakotiteenuse tegevusluba ning 1137 virtuaalvääringu raha vastu vahetamise teenuse tegevusluba (Majandustegevuse register 2020). Suur osa tegevuslubade omajatest on välisriigi kodanikud. Sellest tulenevalt ei saa tänasel päeval lähtuda 2015. aastal läbiviidud riikliku riskihinnangu tulemustest, kui võrd oluliselt suurenenud teenusepakkujate arvuga on muutunud nii haavatavuse määr kui ka riskid. Rahapesu ja terrorismi rahastamise tõkestamise valitsuskomisjoni istungi protokoll nr 43 kohaselt koostatakse järgmine rahapesu ja terrorismi rahastamise siseriiklik riskihinnang 2020. aastal (Rahapesu ja terrorismi rahastamise tõkestamise valitsuskomisjoni istungi protokoll nr 43 väljavõte).

Euroopa Liidu komisjon avaldas 2017. aastal Euroopa Liidu ülese riskihinnangu (inglise keeles *supranational risk assessment*, edaspidi SNRA). SNRA on tulenevalt 4. rahapesu tõkestamise direktiivile liikmesriikidele täida-või-selgita põhimõttel siduv. (Rahapesu ja ... 2020) See

tähendab, et hinnang on järgimiseks kohustuslik, eiramise puhul tuleb seda avalikult põhjendada. Eestis on vastavad muudatused vastu võetud 27.11.2017.

Kuivõrd 2018. aastal toimus virtuaalväeringutega seotud teenusepakkujate suur kasv, on RAB aastaraamatus välja toonud virtuaalväeringutega seotud riskide suurenemise probleemi. Lisaks selgitati, et Eesti teenusepakkujate juures on püüdnud välisriikidest pärit isikud, kellel on terrorismikahtlused, avada virtuaalväeringutega kauplemiseks kontosid. Tähelepanuta ei saa jätta ka olukordi, kus teenusepakkujad võimaldavad kuritegelikul teel saadud vahendeid virtuaalväeringutes liigutada, kuna jäetakse rakendamata piisavad hoolsusmeetmeid või ei rakendata neid üldse. Seetõttu on oluline ka Eestis analüüsida virtuaalväeringutega seotud riske, pettusi ning leida meetmeid nende maandamiseks. Riskide tuvastamiseks saab kasutada virtuaalväeringute teenusepakkujate osas läbiviidavaid menetlusi. Kuivõrd virtuaalväeringutega seotud riskid on ülemaailmsed, tuleb analüüsida ka erinevate organisatsioonide poolt välja antavaid raporteid ning teha rahvusvahelist koostööd eri riikide rahapesu andmebüroode, maksuametite ja muude ametiasutustega. Selleks on ka RAB liitunud kahe rahvusvahelise võrgustikuga: Egmont Grupp ja FIU.net, mis on Euroopa Liidu andmevahetusplatvorm. (Rahapesu andmebüroo 2019, 4)

Lisaks rahapesu ja terrorismi rahastamisele kasutatakse virtuaalväeringuid ka illegaalseteks tegevusteks tumeveebis (inglise keeles *dark web*). Uuringu kohaselt on ligikaudu 46% bitcoini tehingutest seotud illegaalse tegevusega ning 2017. aasta aprillis tehti sellel eesmärgil umbes 37 miljonit tehingut (Foley *et al.* 2019, 1800). Tumeveebis müüakse näiteks relvasid, eksootilisi loomi, varastatud kaupu, teavet, narkootikume jne (Piazza 2017, 530). Varasemast on tuntud Silk Road-i kaasus, mis aktsepteeris ainsa maksevahendina bitcoine. Veebiplatvorm alustas tegevusega 2011. aasta jaanuaris ning jõudis tegutseda ligikaudu poolteist aastat. Silk Road võimaldas tuhandetel kauplejatel tegutseda ebaseaduslike kaupade ja teenuste müügiga nende anonüümsel vahendusplatvormil. Tehingute tulemusena pesti sadu miljoneid dollareid. (Financial Action Task Force 2014, 10) Samuti on kritiseeritud Silk Road-i kõrgeid vahendustasusid, mis võimaldas teenida suurt kasumit. Võrreldes tavalise krediitkaardi tasuga, mis on ligikaudu 3%, kasseeriti platvormil deponeerimise teenuse eest 8%. (Böhme *et al.* 2015, 223) Silk Road-i omanik arreteeriti FBI poolt 2013. aastal (Naheem 2019, 520).

Virtuaalväeringutega kauplemise tulemusena võib tekkida isikutel enese teadmata tulumaksudohustus. Seetõttu on igal kauplejal oluline kindlaks teha, kuidas on maksustamine

reguleeritud riigis, kus virtuaalväeringutega kaubeldakse. Seoses virtuaalväeringute suure levikuga on riigid välja töötanud maksuseaduseid, juhendeid ning töötatakse selle nimel, et suurendada inimeste teadlikkust virtuaalväeringutele rakenduvate maksude osas. Maksustamissüsteem on riikide lõikes erinev ning võib tekkida olukord, kus riigid on erinevalt defineerinud virtuaalväeringu mõistet. Seetõttu võivad regulatsioonid eelkõige valmistada probleeme isikutele, kes kauplevad virtuaalväeringutega ning investeerivad erinevates jurisdiktsioonides ning riikidel võib jääda selle tõttu tulu maksude näol saamata. Samuti on virtuaalväeringuid ja tehinguid lihtsam varjata kui sularaha, mistõttu võib maksudest kõrvalehoidumise probleem olla suurem kui sularaha puhul (Slattery 2014, 859–860).

Antud alapeatükis analüüsiti virtuaalväeringute laialdase leviku ja suurenenud populaarsusega kaasnevaid eeliseid ning riske. Virtuaalväeringute eeliseks peetakse näiteks asjaolu, et kui krediitiasutuse kaudu ülekandeid tehes tuvastatakse tehingu mõlemad osapooled, on virtuaalväeringute ülekandmisel osapooled anonüümsed, kuivõrd tehingu tegemiseks piisab vaid rahakoti aadressist. Samuti, kuna virtuaalväeringul puudub keskne emiteeriv asutus, on selle tehingutasud oluliselt väiksemad kui pangaülekannetega kaasnevad teenustasud ning ülekandmine toimub 10–60 minuti jooksul sõltumata sellest, millises riigis asub teine tehingupool. Muuhulgas on leitud, et virtuaalväeringud võivad avaldada positiivset mõju maksusüsteemide arendamisel ning korruptsiooni vastu võitlemisel. Kuna virtuaalväeringute ülekandmine on kiire ja lihtne protsess, kaasneb risk, et neid kasutatakse kuritegelikuks tegevuseks, eelkõige rahapesuks ja terrorismi rahastamiseks, kuid ka tumeveebis illegaalsete kaupade ja teenuse soetamiseks. Tegemist on rahvusvahelise probleemiga, mistõttu on efektiivseks rahapesu ja terrorismi rahastamisega võitlemiseks koostatud riskihinnanguid, sealhulgas Eestis 2015. aastal. Euroopa ülene riskihinnang avaldati 2017. aastal ning selle järgimine on kohustuslik, millest tulenevalt tehti vastavad muudatused ka Eesti seaduses. Lisaks eelnevale avalduvad riskid ka virtuaalväeringu tarbijatele. Näitkes võtab virtuaalväeringutega kauplemise asudes ning nendesse investeerides tarbija riski kaotada kogu investeeritud summa, olles seejuures kaitseta, sest puuduvad garantiid ning tehtud tehinguid ei saa kustutada. Kuna virtuaalväeringute kasutamine on levinud üle maailma ning maksusüsteemid on riigiti erinevad, võib virtuaalväeringutega kauplemise tulemusena tekkida tulumaksukohustus. Riikide maksusüsteemide erisusi analüüsitakse järgmises peatükis.

2. VIRTUAALVÄÄRINGUTE MAKSUSTAMINE JA ASUTUSTEVAHELINE KOOSTÖÖ

Selles peatükis kirjeldatakse uuringu läbiviimisel kasutatavat metoodikat, antakse ülevaade erinevate riikide maksustamise reeglitest ning analüüsitakse kuidas parendada MTA ja RAB-i koostööd ja täiendada seaduseid Eestis.

2.1. Uuringu metoodika

Magistritöö eesmärk on selgitada välja virtuaalväeringutes saadud tulu ja tehtud tehingute maksustamise erinevused riigiti, teha ettepanekuid seaduste ja MTA juhendi täiendamiseks ning RAB-i ja MTA koostöö parendamiseks Eestis. Magistritöös püstitatud uurimisülesannete täitmiseks ning uurimisküsimustele vastamiseks kasutatakse kvalitatiivseid uurimismeetodeid, mis on autori arvates sobivaimad töö eesmärgi täitmiseks. Andmeid kogutakse kirjanduse analüüsi, kahe intervjuu, teabepäringu ja küsimustiku abil. Autori koostatav võrdlev analüüs põhineb MTA, USA, Austraalia ja Soome maksuametite poolt välja antud juhenditel, kauplemisplatvormide avaldatud informatsioonil, artiklidel, kohtulahenditel ning seadustel.

Virtuaalväeringute üha enam kasvava populaarsusega tuleb igal riigil tegeleda sellega, et säiliks pädevate asutuste infovahetus ja koostöö. Lisaks rahapesu ja terrorismi rahastamise tõkestamisele ning virtuaalväeringutega kaasnevate riskide tuvastamisele ja ärahoidmisele on oluline tagada infovahetus ka maksude kogumise eesmärgil. Kuivõrd virtuaalväeringu teenuse pakkumiseks väljastab tegevuslubasid RAB ja virtuaalväeringutes saadud tulu maksustamisega tegeleb MTA, intervjuueeritakse mõlema asutuse ametnikku. Intervjuueeritavateks on RAB-i ametnik, kes puutub igapäevatöös lisaks muudele teemadele kokku ka virtuaalväeringu teenuse pakkujatega, ning MTA-st maksuauditi osakonna ametnik, kes tegeleb füüsiliste isikute maksustamisega.

Tulenevalt riigis kehtestatud eriolukorrast, tegi autor ettepaneku viia intervjuu läbi infotehnoloogiliste vahendite abil. Intervjuueeritavad edastasid nõusoleku ning täpsustasid mil viisil eelistavad ettevalmistatud küsimustele vastata. RAB-i ametnikuga viidi läbi

poolstruktureeritud intervjuu (Lisa 1) 31.03.2020 telefoni teel. Intervjueeritava nõusolekul intervjuu lindistati, mis hiljem transkribeeriti. Poolstruktureeritud intervjuu võimaldas muuta küsimuste järjestust ning sõnastust. MTA ametnikuga viidi läbi struktureeritud intervjuu (Lisa 2) 05.04.2020 e-posti teel. Struktureeritud intervjuu puhul oli võimalik intervjueeritaval edastada vastused läbimõeldult ning koguda eelnevalt vajalikke andmeid. Küsimused olid koostatud sel viisil, et intervjuud aitaksid välja selgitada intervjueeritavate arvamuse ning saavutada töö eesmärk.

Lisaks eelnevale tegi autor 09.02.2020 teabepäringu MTA-le (Lisa 3). Teabepäringu eesmärk oli uurida, kui palju on isikuid, kellele makstakse töötasu virtuaalväeringutes ning kas füüsilised isikud on hakanud aastate jooksul rohkem deklareerima virtuaalväeringutes saadud tulu. Selleks küsiti MTA-st füüsilise isiku tuludeklaratsiooni (edaspidi FIDEK) tabelis 6.3. ja 8.3. väljavõtted virtuaalväeringutes saadud tulu osas aastate 2016–2018 lõikes ning andmed kui paljudele isikutele makstakse töötasu virtuaalväeringutes. Kuivõrd ametil puudub ülevaade viimase osas ning 2016. ja 2017. aastal eraldi virtuaalväeringutes saadud tulu liiki deklaratsioonil ei olnud, edastati MTA poolt 10.02.2020 (Lisa 3) virtuaalväeringutes saadud tulu andmed vaid 2018. aasta kohta.

Viimaseks kasutatakse andmete kogumiseks veebipõhist ankeetküsitlust (Lisa 4), mille eesmärk on koguda andmeid, kui paljud kajastavad virtuaalväeringutes saadud tulu FIDEK-il ning milline on küsitluses osalenute arvamus virtuaalväeringutes saadud tulu maksustamise kohta. Kuna küsitlusega soovitakse informatsiooni saada võimalikult paljudelt isikutelt, on autori arvates otstarbekas kasutada intervjuu asemel küsimustiku. Samuti leiab autor, et kui vastanutele tagatakse anonüümsus, annavad vastajad ausama ning põhjalikuma tagasiside. Kuivõrd küsitlus on suunatud isikutele, kes kasutavad virtuaalväeringuid, jagatakse küsitlust Facebook-i grupis „Krüptoraha Eesti grupp“ ning teistele isikutele, kes kauplevad virtuaalväeringutega. Küsitlusele vastas kokku 27 inimest ning küsitlus viidi läbi ajavahemikus 31.03.2020–12.04.2020. Kuivõrd küsitlusele vastas vaid 27 inimest, ei saa tulemusi üldistada kogu Eesti kohta, kuid küsitlus andis aimu, kui palju virtuaalväeringutes saadud tulu deklareerivad ning milline on nende arvamus maksustamise osas. Küsitluses oli nii avatud vastustega küsimusi kui ka suletud küsimusi, millest viimase puhul kasutati jah/ei, valikvastustega ning identifitseerimisega küsimusi. Töö raames kasutatud küsimustik on koostatud programmis *Google Forms*, mis teeb ülevaatlikud diagrammid, tabelid, mida on autoril võimalik töö kirjutamisel ja vastuste analüüsimisel kasutada.

2.2. Võrdlusanalüüs teiste riikidega

Hoolimata asjaolust, et bitcoin on turul olnud üle kümne aasta, pole kõik riigid virtuaalväeringute maksustamise reegleid välja töötanud või on tehtud seda osaliselt. Kuivõrd virtuaalväeringu puhul ei ole tegemist tavalise valuutaga, tekitab selle maksustamine küsimusi ka raamatupidajatele (Franklin, College 2016, 85). Maksustamise praktika erineb riigiti ja ühtset maksustamissüsteemi ei ole ka Euroopa Liidu tasandil. Tavavaluuta vahetamine virtuaalväeringu vastu ning vastupidi on käibemaksuga maksustamise küsimuses saanud lahendi Euroopa Kohtust 2015. aastal. Jõuti seisukohale, et virtuaalväeringute vahetamine on sarnaselt valuutavahetusteenusele käibemaksust vabastatud (Kohtuotsus 2015). Sellele viidatakse ka käibemaksuseaduse kommentaarides (KMS kommentaarid 2019, 116) ning MTA koostatud juhendis (Eraisiku virtuaalses ... 2018), kus lisaks käsitletakse virtuaalväeringutes saadud tulu maksustamist. Antud alapeatükk annab vastuse esimesele uurimisküsimusele: millised on virtuaalväeringutes saadud tulu maksustamise erinevused riigiti?

Virtuaalväering on tulumaksuseaduse (edaspidi TuMS) § 15 lõike 1 tähenduses vara, mistõttu maksustatakse selle võõrandamisest ja vahetamisest saadud kasu tulumaksuga, mille määr on 20%. Teenitud kasu leitakse müüdud virtuaalväeringu soetusmaksumuse ja müügihinna vahena. Virtuaalväeringu ostu- ja müügihind või saadud tulu tuleb ümber arvutada eurodesse, milleks tuleb kasutada tulu saamise või kulu tegemise kuupäeval kehtinud virtuaalväeringu vahetuskurssi. Kui tehing on tehtud turutingimustel, on võimalik kasutada tehingu toimumise keskkonna vahetuskurssi. (Eraisiku virtuaalses ... 2018)

Eraisik, kes on virtuaalväeringu kauplemisest tulu teeninud, peab antud tulu kajastama tuludeklaratsioonil kui kasu muu vara võõrandamisest. Maksustamisel on iga võõrandamistehing eraldi maksuobjekt. Kasu arvutatakse tehingupõhiselt ning deklaratsioonil tuleb deklareerida vaid sellised tehingud, millelt on teenitud tulu. Tehinguid, millelt on teenitud kahjumit, maksustamisel arvesse ei võeta. (*Ibid.*) Samas viidatakse MTA juhendis TuMS § 37 lõikele 1, mille kohaselt on § 15 lõikes 1 nimetatud vara müügist õigus maha arvata vara müügiga või vahetamisega otseselt seotud dokumentaalselt tõendatud kulud.

MTA juhendis ega TuMS-is ei ole sätestatud, millist kuluarvestusmeetodit, kas FIFO (esimesena sisse, esimesena välja) või muu, peaks füüsiline isik virtuaalväeringutes saadud tulu arvestamisel kasutama olukorras, kus ei ole võimalik virtuaalväeringuid spetsiifiliselt identifitseerida.

Lõpptulemus võib sõltuvalt valitud arvestusmeetodist oluliselt erineda. Samuti ei ole juhendis täpsustatud, milliseid andmeid, mil viisil ja kui kaua tuleks säilitada maksustatava tulu arvestamisel. TuMS § 36 lõige 2 sätestab, et maksumaksja on kohustatud säilitama tulude ja kuludega seotud dokumente sellisel viisil, et oleks selgelt fikseeritud maksustatava tulu kindlaksmääramiseks vajalikud andmed. Tulenevalt maksukorralduse seaduse (edaspidi MKS) § 58 on maksukohustuslane kohustatud säilitama tehingute ja väljamaksetega seotud ning muid maksustamise seisukohast tähendust omavaid dokumente vähemalt seitse aastat. MKS § 98 lõige 1 sätestab, et maksusumma määramise aegumistähtaeg on kolm aastat, tahtluse korral viis aastat.

Virtuaalvääringu kaevandamise või andmetöötlusega tegelev eraisik peab samuti deklareerima teenitud tulud ettevõtlustuluna ning maksud tasuma. Kui tegemist on püsiva virtuaalvääringu kaevandamise teenusega tegeleva isikuga, tuleb registreerida end füüsilisest isikust ettevõtjana. Sel viisil on võimalik ettevõtlustulu teenimiseks tehtud kulud maha arvata ettevõtlustulust. (Eraisiku virtuaalses ... 2018)

Lisaks virtuaalvääringute ostmisele, müümisele ja vahetamisele hakati huvi tundma maksustamise põhimõtete kohta, kui soovitakse palgatulu saada või maksta virtuaalvääringutes. MTA juhendi kohaselt on Eesti tööandja kohustus eraisikule virtuaalvääringutes töötasu maksmisel arvutada makstud töötasu eurodesse ning sellelt kinni pidada ja tasuda tööjõumaksud. Virtuaalvääringus makstud töötasu, millelt ei ole makse tasutud, tuleb töötasu saanud isikul palgatulu ümber arvutada eurodesse vääringu laekumise kuupäeva hetkel kehtinud turuhinna alusel ning tulu deklareerida ettevõtlustuluna. Palgatuluna maksustatud virtuaalvääringus saadud tulu edaspidi täiendavat maksukohustust kaupade või teenuste ostmisel ei tekita. (*Ibid.*)

Eestis on virtuaalvääringu mõiste defineeritud RahaPTS-is ning maksustamisel lähtutakse TuMS-ist. Kuigi TuMS-is puudub konkreetne säte virtuaalvääringute maksustamise kohta, on MTA avaldatud juhend maksustamise küsimuste tekkimisel abiks. Seetõttu on oluline, et juhendis oleks asjakohane informatsioon, esitatud MTA seisukohad ning seda uuendatakse regulaarselt.

Ukraina seadustes ei ole virtuaalvääringu mõistet defineeritud, kuivõrd virtuaalvääring ja nendega tehtud tehingud ei ole Ukraina valituse poolt selgelt reguleeritud. Esimene ametlik arvamus virtuaalvääringu õigusliku käsitlemise ning tehtud tehingute osas avaldati 2014. aastal Ukraina riigipanga poolt. Riigipanga klassifikatsiooni kohaselt on bitcoin tegeliku väärtuseta rahaline asendaja, mida füüsilised ja juriidilised isikud ei saa kasutada maksevahendina Ukrainas.

Õigusaktides seda täiendavalt ei käsitletud. Kuigi Ukrainas ei ole tänaseni reguleeritud, millena virtuaalväeringuid käsitleda tuleks ja puudub selgus sellega seonduvates maksuküsimustes, ei ole virtuaalväeringute omamine, nendega kauplemine ning kaevandamine riigis keelatud. (Getmantsev 2019, 50, 55)

USA-s tegeleb virtuaalväeringutega teenitud tulu maksustamisega kohalik maksuamet Internal Revenue Service (edaspidi IRS). Samuti on kodulehel avaldatud vastavad juhendid. Sarnaselt Eestile käsitletakse virtuaalväeringuid varana ning nendes teenitud tulu maksustatakse. Maksukohustus võib tekkida virtuaalväeringute müümisel, vahetamisel, virtuaalväeringutes kaupade või teenuse eest tasumisel või nende hoidmisel investeringu eesmärgil. Kui füüsilisele isikule makstakse tehtud töö või osutatud teenuste eest tasu virtuaalväeringutes, käsitletakse seda palgatuluna ning arvestatakse aastase sissetuleku hulka, millelt tuleb tasuda tööjõumaksud. Kaevandamise puhul kuulub eduka kaeve eest saadav tasu virtuaalväeringutes või muus vormis samuti maksustamisele ning arvestatakse sissetuleku kogusumma hulka. Sarnaselt Eestile saab füüsilisest isikust ettevõtjast kaevandaja tulust maha arvata tehtud kulud. (Aqui 2014)

Erinevalt Eestist eristatakse USA-s lühi- ja pikaajalisi investeringuid, kasumid kuuluvad mõlemal juhul maksustamisele. Virtuaalväeringud, mida hoitakse vähem kui aasta, on lühiajaline investering, mis maksustatakse tavalise tuluna. (Seth 2019) Maksumäär sõltub füüsilise isiku maksustamisele kuuluva sissetuleku suuruselt (Topic No. 409 ... 2020). Virtuaalväeringud, mida hoitakse rohkem kui aasta, on pikaajaline investering ning maksustatakse kapitalikasumi maksuga, mille maksumäär jääb vahemikku 0–20%. Maksukohustust ei teki, kui virtuaalväeringuid soetatakse sularahas ning neid hoiustatakse enda rahakotis või tehinguid tehakse enda nimel olevate rahakottide vahel. Maksukohustus tekib alles virtuaalväeringute müümisel või ülekandmisel kolmandatele isikutele, millega võib kaasneda kasumi või kahjumi tekkimine. (Seth 2019) Kui ühe aasta jooksul on virtuaalväeringutesse investeerimisest teenitud kahjum suurem kui kasu, saab ühe aasta lõikes maksustamisele kuuluva sissetuleku kogusummat vähendada kuni 3000 USA dollari võrra. Kahjumi ülejäägi saab edasi kanda järgmisesse aastasse. Sealjuures puudub limiit, mitmesse aastasse võib kahjumit edasi kanda. (Publication 550 ... 2020, 43) Selgitamiseks toob autor näite. Aasta jooksul ei ole teenitud kapitalikasumit ning kapitalikahjum on 5000 dollarit. Füüsilise isiku sissetuleku kogusumma on 25 000 dollarit. Seega saab seda vähendada 3000 dollari võrra ning maksustamisele kuulub sissetulek summas 22 000 dollarit. Ülejäänud 2000 dollarit kahjumit saab edasi kanda järgmisesse aastasse.

USA-s tegeletakse aktiivselt maksumaksjate teadlikkuse suurendamisega virtuaalväeringutega kaasnevast maksukohustusest. 2019. aastal edastas IRS teatise rohkem kui 10 000 USA maksumaksjale, kes omavad või võivad omada virtuaalväeringuid ning võisid raporteerida virtuaalväeringutes saadud tulu valesti või jätsid raporteerimata (Cotler 2019, 45). Maksumaksjate osas, kes jätaavad kohustuse täitmata või teevad seda valesti, võib rakendada sunnimeetmeid ning teatud juhtudel algatada kriminaalmenetluse (Virtual currency: IRS ... 2019). 2018. aastal omas virtuaalväeringuid ligikaudu 7,95% USA elanikkonnast, 2019. aastal juba 14,4% (Laycock 2019). Ühe aastaga suurenes virtuaalväeringute omajate arv peaaegu kaks korda, mistõttu on oluline, et tegeletaks maksustamisega seotud juhendite loomise ning inimeste teadlikkuse suurendamisega.

USA-s väljastati esimene juhend virtuaalväeringu tehingute maksustamise kohta 2014. aastal. Juhendi kohaselt leitakse virtuaalväeringutes teenitud tulu virtuaalväeringu soetusmaksumuse ja müügihinna vahena ning konverteeritakse dollaritesse, võttes arvesse tehingu kuupäeval kehtinud vahetuskurssi. (Aqui 2014) 2019. aasta lõpus avaldati uus juhend, mille eesmärk oli täiendada eelmist juhendit ning anda üksikasjalikke juhiseid (Moore 2019, 37). IRS-i seisukoht kuluarvestusmeetodi osas on järgmine: füüsiline isik võib kasutada spetsiifilist identifitseerimist juhul, kui on võimalik selgelt tuvastada ja dokumenteerida, milliste virtuaalväeringutega tehing tehti. Säilitada tuleb virtuaalväeringu soetamise kuupäev ja kellaaeg, turuhind soetamise hetkel, müümise või vahetamise kuupäev, kellaaeg ja väärtus ning müümise või vahetamise hetkel saadud tasu. Kui virtuaalväeringuid ei ole võimalik spetsiifiliselt identifitseerida, tuleb kasutada FIFO meetodit. Maksustatava tulu õigsuse tõendamiseks tuleb säilitada arvestuse aluseks olevad dokumendid, kaupade ja teenuse eest tasumisel vastavad kuludokumendid. (Frequently Asked ... 2019) Maksuarvestuse aluseks olevaid dokumente tuleks säilitada vähemalt kolm aastat. Kuus aastat juhul, kui raporteerimata jäetud tulu on suurem kui 25% kogutulust. (Topic No. 305 ... 2020)

Coinbase on USA-s asutatud virtuaalväeringu platvorm, kus on registreeritud kasutajaid üle maailma, sealhulgas Eestist. Platvormi kodulehel on põhjalik juhend virtuaalväeringutega kaasnevast maksukohustusest USA residentidele. Juhendis on toodud näited olukordadest, mis tekitavad maksukohustust, mis mitte, kuidas arvutada teenitud kasumit/kahjumit, millisel vormil tuleb täita raporteerimiskohustus. (Crypto and ... 2020) Sel viisil tõstetakse virtuaalväeringu kasutajate teadlikkust sellega kaasnevast maksu- ning raporteerimiskohustusest.

2016. aastal andis USA kohus IRS-ile loa küsida Coinbase-ilt kõikide USA klientide andmed, kes on teinud platvormil virtuaalväeringutes tehinguid perioodil 2013–2015. Eesmärk oli tuvastada

isikud, kes on jätnud täitmata raporteerimiskohustuse. Kuna Coinbase korraldust ei täitnud, esitas USA valitsus petitsiooni. Selle tulemusena kitsendas kohus osaliselt IRS-i luba ning IRS kohustas Coinbase-i esitama kindlaksmääratud dokumendid, sh detailne väljavõte tehingutest, vaid selliste kontode kohta, kus aastatel 2013–2015 müüdi, osteti, kanti üle või saadi virtuaalväeringuid rohkem kui 20 000 USA dollari eest ühe aastase perioodi jooksul. Kui esialgse kohtuotsuse kohaselt tulnuks Coinbase-il edastada IRS-ile rohkem kui 500 000 kontoomaniku andmed, siis pärast kitsendust tuli edastada vaid ligikaudu 10 000 kontoomaniku andmed. (Kohtuotsus 2017)

Austraalias tegeleb virtuaalväeringu maksustamisega samuti kohalik maksuamet *Australian Taxation Office* (edaspidi ATO) ning on avaldanud kodulehel vastava juhendi. Juhendis selgitatakse, et virtuaalväeringu all peetakse silmas bitcoini või muid väeringuid, mis sarnanevad olemuselt bitcoinile. Virtuaalväering on Austraalia seaduse kohaselt samuti vara. ATO juhendi kohaselt võib kapitalimaksu tasumise kohustus tekkida virtuaalväeringu müümisel ja kinkimisel, kauplemisel või vahetamisel (sh ühe virtuaalväeringu vahetamine teise vastu), virtuaalväeringu vahetamisel tavavaluuta vastu või soetades virtuaalväeringute eest kaupu või teenuseid. (Tax treatment ... 2020, 1–2) Virtuaalväeringu ostmisel ning hoidmisel maksukohustust ei teki.

Kapitalikasumi maksu rakendamine virtuaalväeringute müümisel sõltub sellest, kas virtuaalväeringuid on hoitud investeerimise või isiklikul otstarbel. Kui virtuaalväeringuid hoitakse investeerimise eesmärgil ning müümise hetkel ületab virtuaalväeringu väärtus selle soetusmaksumuse, maksustatakse teenitud tulu kapitalikasumi maksuga. Kui virtuaalväering müüakse hiljem kui 12 kuud pärast soetamist, vähendatakse eraisikute puhul deklareeritavat kasumit 50% võrra. Samuti, kui müümise hetkel on virtuaalväeringu väärtus väiksem kui selle soetamisel ehk teenitakse kahjumit, võib vähendada maksustamisele kuuluvat teenitud kasumit. Kuid selle võrra ei saa vähendada muud maksustamisele kuuluvat sissetulekut. (*Ibid.*, 3)

Kui virtuaalväeringuid kasutatakse isiklikul otstarbel, näiteks hotelli broneerimisel, ning virtuaalväeringuid on soetatud vähem kui 10 000 Austraalia dollari eest, on see kapitalikasumi maksust vabastatud (*Ibid.*, 6). Autor toob näite. Isikul, kes soetab veebipoest kaupa bitcoinide eest, on võimalik toode 20% odavamalt saada. Selleks soetab isik kauba väärtuses bitcoine ning tasub samal päeval nende eest veebipoes. Seega on kasutatud virtuaalväeringuid isiklikul otstarbel ning see ei kuulu maksustamisele. Teine isik on soetanud bitcoine pikema perioodi vältel ning plaanib need müüa või vahetada väärtuse kasvades. Veebilehe reklaami nähes otsustab ka tema sooritada ostu bitcoinides. Kuivõrd bitcoinid on algselt ostetud investeerimise eesmärgil, kuulub ka antud

tehing maksustamisele. (Beginner's guide ... 2020) Kapitalikasumi maksumäär on sama, mis sissetuleku kogusummale rakendatav tulumaksu määr (Guide: Cryptocurrency ... 2019).

Sarnaselt Eestile ei ole ATO juhendis sätestatud, millist kuluarvestusmeetodit tuleks kasutada, kui ei ole võimalik identifitseerida, millal soetatud virtuaalvääringut müügi- või vahetustehingus kasutati. Maksustatava tulu õiguspärasuse tõendamiseks tuleb säilitada tehingu toimumise hetkest viis aastat tehingute tegemise kuupäevad, virtuaalvääringu väärtus tehingu tegemise hetkel Austraalia dollarites, tehingu sisu ning teine osapool (Cryptocurrency records ... 2019).

Austraalias omab virtuaalvääringuid eelduslikult 500 000 kuni 1 miljon isikut ehk kuni 4% elanikkonnast. Ka ATO võitleb suure populaarsusega ilmnenud riskidega. ATO avaldas 2019. aastal teate, mille kohaselt hakatakse Austraalia virtuaalvääringu teenuse pakkujatelt koguma andmeid nende teenuste tarbijate kohta. Andmeid kogutakse *data matching* (eesti keeles andmete vastavus) programmi raames. (ATO receives ... 2019) *Data matching* programm on haldus- ja õiguskaitsevahend, mille käigus kogutakse elektrooniliselt kolmandatelt osapooltelt andmeid, analüüsitakse ning seejärel hinnatakse andmete vastavust (Data matching ... 2018). Selle eesmärk on eelkõige tuvastada maksumaksjad, kes esitavad deklaratsioonil valeandmeid ja vähendavad maksukohustust, kuid samas ka rahapesu tuvastamine. Omakorda võimaldab programm ametil maksumaksjatele ette valmistada eeltäidetud deklaratsioonid ning tagada kindlustunne, et maksukohustus deklareeritakse õiges summas. (ATO receives ... 2019)

Soomes tegeleb virtuaalvääringutega seotud maksuküsimuste ning reguleerimisega kohalik maksuamet Vero Skatt. Kodulehel on avaldatud virtuaalvääringute maksustamise juhend, mis koosneb viiest peatükist, millel on mitmed alapeatükid, ning selgitamiseks on toodud näited. Juhendit on uuendatud kokku kahel korral, viimati 22.01.2020. Juhend käsitleb lisaks füüsilise isiku maksustamisele ka selliste virtuaalvääringute maksustamist, mida kasutatakse veebimängudes, välja arvatud mängud, mida haldavad hasartmängukorraldajad. (Taxation of ... 2020) Samuti asutati Soomes 2017. aastal mittetulundusühing Blockchain Forum, mille eesmärk on tõsta kodanike, ettevõtete ja avaliku sektori teadlikkust bitcoinist ja plokiahelast. Ühingul on esindajaid ka Eestis. (Dahlberg 2019, 460)

Sarnaselt Eestile käsitletakse Soomes virtuaalvääringuid tulumaksuseaduse mõistes varana ning virtuaalvääringutes saadud tulu maksustatakse. Samuti on kehtestatud virtuaalvaluuta teenuse pakkujate seadus, millega reguleeritakse Soome virtuaalvaluuta teenuse pakkujate tegevust.

Seaduses on defineeritud ka virtuaalvääringu mõiste. Maksukohustus tekib virtuaalvääringute kasutamisel kaupade või teenuste eest tasumisel, vahetamisel teise virtuaalvääringu või tavavaluuta vastu. Maksusumma arvestamisel käsitletakse iga tehingut eraldi. See tähendab, et iga tehingu korral, mille käigus vahetab virtuaalvääring omanikku, tuleb arvutada kapitalikasum. Maksustamisele kuulub ka virtuaalvääringute kaevandamisest saadav tulu. See loetakse teenitaks hetkel, mil kaeve eest saadud virtuaalvääringud kantakse kaevandaja kontole, rahakotti või tehakse muul viisil kättesaadavaks. Tulu käsitletakse brutopalgana, mille ümberarvestamisel on kaevandajal võimalik valida, kas tulu arvestatakse päevase või ühe kuu keskmise vahetuskursi alusel. Valitud meetodit tuleb järgida aasta lõikes ning arvestuse aluseks olevad dokumendid säilitada. Sarnaselt Eestile tuleb Soomes virtuaalvääringu soetamise, müümise või vahetamise tulemusena saadud tulu ümber arvestada eurodesse, kasutades tulu saamise või kulu tegemise kuupäeval kehtinud turuhinda. Deklareerimisele kuuluv maksusumma tuleb ise arvutada ning maksuhalduri nõudmisel esitada tõendid, mida tuleb säilitada kuus aastat. (Taxation of ... 2020)

Tulu, mille eraisik teenib virtuaalvääringute müümisest, ei käsitleta eraisiku maksustatava tuluna, kui virtuaalvääringute müügihinnad kokku ei ületa 1000 eurot ühe maksustamisaasta jooksul (*Ibid.*). Virtuaalvääringutes saadud tulu maksustatakse kapitalikasumi maksuga, mille määr on 30%. Kui maksustatav summa on suurem kui 30 000 eurot, maksustatakse ületav osa maksumääraga 34%. (Taxation of capital ... 2020) Maksukohustuse arvutamiseks on kaks meetodit, millest maksumaksja saab valida vähem koormava. Ühel juhul lahutatakse virtuaalvääringu müügihinnast selle soetusmaksumus ja müügiga seotud kulud, lähtudes FIFO meetodist. Teisel juhul lahutatakse virtuaalvääringu müügihinnast selle eeldatav soetusmaksumus. 20% juhul, kui virtuaalvääringut hoiti alla kümne aasta, ning 40% juhul, kui virtuaalvääringut hoiti rohkem kui kümme aastat. Sel juhul müügiga seotud kulused ei arvestata. (Taxation of ... 2020)

Erinevate meediaväljaannete kohaselt sai Soome maksuamet 2018. aastal ligipääsu pangaülekannetele ning muudele andmetele, mis võimaldas tuvastada virtuaalvääringu rahakottide omanikud, kes olid jätnud virtuaalvääringutes teenitud tulu deklareerimata ning maksud tasumata. 2018. aasta andmete kohaselt tuvastas Soome maksuamet enam kui 3300 virtuaalvääringutega kauplevat Soome residentit, kellel tuli maksude näol tasuda kokku ligikaudu 30 miljonit, mis on 2016. aastaga võrreldes kümme korda suurem arv. (Tax authorities ... 2018)

Siinses alapeatükis vastati magistritöö esimesele uurimisküsimusele: millised on virtuaalvääringutes saadud tulu maksustamise erinevused riigiti? Selleks analüüsiti Eestis,

Ukrainas, USA-s, Austraalias ning Soomes kehtivaid virtuaalväeringutega seotud maksustamise reegleid. Ülevaate saamiseks esitatakse võrdleva analüüsi tulemused järgnevas tabelis 1.

Tabel 1. Virtuaalväeringutes saadud tulu maksustamise erinevused riigiti

Riik	Virtuaalväering seaduse mõistes	Maksumäär (v.a. palgatulu puhul)	Maksuvabastused	Koostöö teenusepakkujatega
Eesti	vara	20%	tulust õigus maha arvata otseselt müügi või vahetamisega seotud kulud; deklareerimisel ei võeta arvesse tehingud, millelt on teenitud kahjumit	–
Ukraina	–; tegeliku väärtuseta rahaline asendaja (riigipank)	–	–	–
USA	vara	lühiajaline investering vastavalt maksustamisele kuuluva sissetuleku kogusummast; pikaajaline investering 0-20%	kui aasta jooksul ületab kahjum kasumit, võib maksustamisele kuuluvat summat vähendada kuni 3000 USA dollari võrra; kahjumi ülejäägi saab kanda järgmisesse aastasse	kohtu väljastatud loa alusel on maksuametil võimalik saada kontoomaniku ja tehingute andmed teenuse pakkujalt
Austraalia	vara	sama, mis sissetuleku kogusummale rakendatav määr	virtuaalväeringud, mida kasutatakse isiklikul otstarbel ja mida soetatud vähem kui 10 000 dollari eest, on kapitalikasumi maksust vabastatud; müües virtuaalväeringu rohkem kui aasta pärast soetamist, vähendatakse eraisiku deklareeritavat kasumit 50% võrra	maksuamet hakkab virtuaalväeringu teenuse pakkujatel koguma andmeid nende teenuse tarbijate kohta <i>data matching</i> programmi raames
Soome	vara	30%; 34% sellele osale tulust, mis ületab 30 000 eurot	virtuaalväeringute müümisest teenitud tulu maksuvaba, kui müügihinnad ei ületa aasta jooksul 1000 eurot	maksuametil võimalik ligipääs arvelduskonto andmetele ja tuvastada virtuaalväeringu kasutajad

Allikas: autori koostatud.

Erinevalt teistest riikidest ei ole Ukrainas virtuaalvääringu mõiste defineeritud ning puudub selgus virtuaalvääringutes tehtud tehingute maksustamisel. Teistes analüüsitud riikides tegeleb virtuaalvääringutes saadud tulu maksustamisega vastava riigi maksuamet ning virtuaalvääringuid käsitletakse varana. MTA kodulehel avaldatud juhendi kohaselt kuulub virtuaalvääringutes saadud tulu maksustamisele ning see tuleb kajastada FIDEK-il. Tehinguid, millelt on teenitud kahjumit, maksustamisel arvesse ei võeta. USA-s on teatud juhtudel võimalik ühe aasta lõikes maksustamisele kuuluvat summat vähendada kuni 3000 USA dollari võrra. Samuti eristatakse USA-s virtuaalvääringutesse investeerimisel lühi- ja pikaajalisi investeeringuid, mille kasumid kuuluvad küll mõlemal juhul maksustamisele, kuid maksumäär on erinev. Austraalias sõltub kapitalikasumi maksu rakendamine ja määr sellest, kas virtuaalvääringuid hoitakse investeerimise või isikliku kasutamise eesmärgil. Nii Austraalias kui ka USA-s tehakse koostööd virtuaalvääringu teenuse pakkujatega, mille tulemusena tuvastatakse virtuaalvääringute kasutajad, kes on jätnud tulu deklareerimata või on teinud seda osaliselt. Soomes sätestatud maksustamise reeglid on suures osas sarnased Eestile, erisus seisneb maksuvabastuse ning maksukohustuse arvutamise osas.

2.3. Maksu- ja Tolliameti ning rahapesu andmebüroo infovahetus

RAB on Politsei- ja Piirivalveameti iseseisev struktuuriüksus, mille peamine eesmärk on rahapesu ja terrorismi rahastamise tõkestamine Eestis (Rahapesu andmebüroo 2020). RAB-i tegevuse alused ja ülesanded on sätestatud RahaPTS-is. RahaPTS § 54 lõike 1 punktide 4 ja 6 alusel on RAB-i ülesanneteks muuhulgas järelevalve teostamine kohustatud isikute tegevuse üle seaduse täitmisel ning koostöö kohustatud isikute, pädevate järelevalveasutuste ja uurimisasutustega rahapesu ja terrorismi rahastamise tõkestamisel. Sellest tulenevalt on RAB-i ülesanne teha koostööd ka MTA-ga. Antud alapeatükis analüüsitakse MTA ja RAB-i ametnikuga läbiviidud intervjuusid, mille tulemusena antakse vastus teisele uurimisküsimusele: kuidas parendada RAB-i ja MTA koostööd ning tagada infovahetus isikute osas, kes on saanud virtuaalvääringu tehingutest tulu?

Intervjueeritavatelt uuriti, millised on seadusest tulenevad võimalused edastada informatsiooni. MTA ametnik viitas maksukorralduse seaduse § 29 punktile 8, mille kohaselt võib maksuhaldur avaldada maksusaladust sisaldavat teavet RAB-ile rahapesu või terrorismi rahastamise või nendega seotud kuritegude vältimiseks, avastamiseks ja uurimiseks. RAB-i ametnik selgitas, et RAB võib edastada informatsiooni MTA-le juhul, kui seda tehakse omal algatusel või saadakse

päring kriminaalmenetluse raames. Omaalgatusliku informatsiooni edastamise eelduseks on RAB-i kahtlus rahapesus või muus kuriteos. Samuti nentis RAB-i ametnik, et hetkel kehtivad seadused ei anna alust edastada informatsiooni MTA-le maksude kogumise eesmärgil. Andmete kasutamise piirangud on sätestatud RahaPTS §-s 60. Infovahetus toimub kahe asutuse vahel vastavalt informatsiooni edastamise vajadusele ning kindlat regulaarsust ei ole. Muuhulgas ei ole RAB-i ametniku sõnul aastate jooksul muutunud informatsiooni edastamise alus, millisel puhul ning mille jaoks on võimalik informatsiooni edastada või küsida.

Samuti uuriti millise riigi praktikat peaksime rakendama Eestis, et tõhustada RAB-i ja MTA infovahetust. MTA ametnik selgitas, et infovahetuse tõhustamiseks peaks olema mõlemal asutusel soov ja tahtmine, seadusandlike takistuste puhul on võimalus teha ettepanekuid seaduste muutmiseks. Muuhulgas tõi ta välja naaberriigi näite, kus politsei sai bitcoini platvormi haldavalt ettevõttelt andmeid, mida jagati ka Eestiga, millest tulenevalt võiks mõelda kas ja mil viisil oleks võimalik sarnast praktikat ka Eestis rakendada.

Mõlemalt intervjuueeritavalt küsiti, kas neil on ettepanekuid MTA ja RAB-i infovahetuse tõhustamiseks. Kuivõrd kriminaalmenetluse puhul on võimalik MTA-l ja RAB-il informatsiooni vahetada, loetles MTA ametnik järgmised ettepanekud infovahetuse tõhustamiseks maksu- ehk haldusmenetluse vaatenurgast:

1. RAB võiks anda MTA poolt edastatud informatsiooni kohta tagasisidet, kas edastatud teave oli kasulik;
2. RAB võiks edastada MTA-le rohkem teavet kahtlaste isikute kohta, kelle arvelduskonto või muud andmed on olemas bürool. Infovahetuse tõhustamiseks võiksid olla kahe osapoolle vahel kokkulepped, millised tehingud, millistes mahtudes huvi pakuvad;
3. teha koostööd regulaarselt ning mingi aja tagant leida võimalusi koostöö parendamiseks.

RAB-i ametnik tõi välja, et virtuaalvääringu teenuse pakkujatele ei ole kehtestatud eraldi teatamiskohustust ning teade tuleb esitada erinevate kahtluste korral või olukorras, kus üle 32 000 euro suurune kohustus täidetakse sularahas ühe maksega või mitme maksega ühe aasta jooksul. Sellest tulenevalt tegi ta ettepaneku, et teenuse pakkujatele võiks kehtestada künnispõhise teatamiskohustuse, mis tuleks täita sõltumata sellest, kas maksed on teostatud sularahas või ülekandega. Künnispõhise teate all peab ta silmas teatud piirmäära kehtestamist ning kõikide piirmäära ületanud tehingute informatsiooni edastamist RAB-ile ja mida võiks Eesti residentide kohta välja nõuda ka MTA. Sel viisil oleks MTA-le kättesaadav informatsioon

virtuaalväeringute omajate ning kauplejate kohta ilma, et oleks tegemist kuriteokahtluse või kriminaalmenetlusega. RAB-i ametnik toob künnisepõhise teatamise puhul näiteks Soome, kus tuleb mitmes valdkonnas esitada künnisepõhine teade. Näiteks peavad Soome rahapesu ja terrorismi rahastamise tõkestamise seaduse kohaselt esitama makseasutuste seaduses nimetatud finantvahendusteenuse osutajad teate kohalikule rahapesu andmebüroole juhul, kui rahaline kohustus on ühe või mitme maksega kokku 1000 eurot (Laki rahapesun ja terrorismin rahoittamisen estämisestä 1 §:n 4).

Autor uuris intervjueeritavalt, kas nende arvates peaks Eestis virtuaalväeringu teenuse pakkujatele kehtestama raporteerimise kohustuse ning milliseid andmeid ja millise regulaarsusega sel juhul esitada tuleks. RAB-i ametnik selgitas, et künnisepõhine teatamise kaudu saaksid informatsiooni mõlemad asutused. RAB rahapesu ja terrorismi rahastamise tõkestamiseks ning riskide mõistmiseks, MTA haldusmenetluste läbiviimiseks. Lisaks tõi ta välja, et nii nagu osad ühisrahastusplatvormid edastavad maksukohustust puudutava informatsiooni ise MTA-le ning peavad kinni isikute tulumaksu intressi- ja investeerimistuludelt, võiksid seda teha ka virtuaalväeringu teenuse pakkujad Eesti residentide osas. Kui see ei ole võimalik, siis vähemalt teavitada MTA-t teenuse tarbijatest deklaratsiooni teel. Sarnase ettepaneku tegi ka MTA ametnik, kelle sõnul võiksid virtuaalväeringu platvormid ja vahendajad esitada massandmeid sarnaselt teiste deklaratsioonidega kas igakuiselt või kord kvartalis. Muuhulgas selgitas ta: „*Raportid võiksid sisaldada alljärgnevat andmeid:*

- i. Isikukoodid*
- ii. mis virtuaalvaluutat on ostetud/müüdnud/vahetatud*
- iii. Kellele müüdi/kellelt osteti ning teise tehingupoole isikukood/registrikood. Võimalusel juurde ka isikute rahvus/kodakondsus, kui ei ole tegemist Eesti kodanikuga*
- iv. Tehingu kuupäevad*
- v. Tehingute selgitused*
- vi. Kui virtuaalvaluuta on välja võetud siis, millises valuutas on see välja võetud (euro, dollar jne).“.*

MTA ametnikult uuriti, kuidas saaks suurendada Eestis virtuaalväeringutega kauplejate teadlikkust sellega kaasnevast tulumaksukohustusest. Ametnik tõi välja kodulehel avaldatud juhendi ning lisas, et teadlikkust on võimalik tõsta ka sotsiaalmeedia ning meedia vahendusel. Järgmiseks selgitas ta, et ettevõtetele võiks virtuaalväeringu teenuse pakkumise tegevusloa väljastamisel panna kohustuseks informeerida teenuse tarbijaid virtuaalväeringutega kauplemisega kaasnevast

tulumaksukohustusest. Teenuse pakkujad võiksid informatsiooni avaldada kodulehel ning ärisuhete loomisel. Lisaks tõi MTA ametnik välja, et maksumaksjate teadlikkus tõuseb järelevalve tõhustamisega. Olukorras, kus isikud tunnetavad, et riigile on kättesaadav informatsioon tehtud tehingutest, väheneb karistamatuse tunne, mille tulemusena hakatakse rohkem deklareerima teenitavat tulu. Hetkel ei ole maksuhalduritel laialdast praktikat virtuaalväeringutes saadud tulu maksustamise näol, mida mõjutab ka platvormidelt andmete kättesaamine. Eesti maksustamissüsteemi muutmiseks tegi MTA ametnik ettepaneku jagada vastutus nii platvormide kui ka teenuse kasutajate vahel ning kehtestada mõlemale osapoolle tehingute deklareerimise kohustus. Ta lisab, et kohustuse täitmise vastu eksimise korral tuleks rakendada karne meetmeid.

Tuntumad virtuaalväeringu platvormid on turul olnud aastaid. Teenuse tarbijate silmis on tagatud usaldusväärsus ja varade kaitse, mistõttu usaldavad isikud üle maailma, sealhulgas eestlased, oma raha ning virtuaalväeringud nende hoolde. Eeldatavasti kaupleb suur hulk Eesti maksumaksjaid virtuaalväeringutes välismaiste platvormide kaudu, mistõttu ei anna raporteerimis- või künnisepõhise teatamiskohustuse kehtestamine täieliku ülevaadet MTA-le ega RAB-ile, kuivõrd andmed oleksid jätkuvalt kättesaamatud. Samuti, kui Eesti virtuaalväeringu teenuse pakkujatel oleks tegevusloa saamisel kohustuseks informeerida teenuse tarbijaid virtuaalväeringute kaasnevast maksukohustusest, ei jõuaks see isikuteni, kes kasutavad välismaiseid platvorme. Sellegipoolest võib see mõjutada virtuaalväeringu kasutajate teadlikkust maksukohustusest.

Intervjuu raames uuriti MTA ametnikult, kas amet on alustanud kontrolle füüsiliste isikute osas, kes on jätnud deklareerimata virtuaalväeringutes saadud tulu ning millised on olnud probleemsed kohad, tulemused. Ametnik selgitas, et füüsiliste isikute osas on läbi viidud nii nõustamisi, mille tulemusena on isikud esitanud deklaratsiooniparandused, kui ka kontrolle, mille raames ollakse kontrollakti kirjutamise faasis. Kontrollide läbiviimisel on probleemiks andmete kvaliteet. Näiteks on olemas informatsioon, kui palju on isik tulu teeninud, kuid puudub võimalus kontrollida kui palju on virtuaalväeringute soetamiseks realselt vahendeid kulutatud. Samuti on probleemiks asjaolu, et isikud omavad arvelduskontosid välisriikides, mistõttu oleneb andmete kättesaadavus ja kvaliteet nii riikidest, maksulepingutest kui ka automaatselt infovahetusest.

Autor uuris RAB-i ametnikult ka seda, millised on tema ettepanekud, et maandada virtuaalväeringutega kaasnevaid riske veelgi efektiivsemalt. Ametniku selgituste kohaselt tuleks esmalt korrastada Eesti teenusepakkujate turg. Lisaks sel aastal jõustunud RahaPTS muudatustele ning virtuaalväeringu teenuse pakkujatele kehtestatud uutele nõuetele, peaks olema kehtestatud

veelgi kõrgem lävend, et ettevõtted Eestis vastavalt tegevusalal saaksid tegutseda. Ametniku sõnul vajab antud valdkond tõenäoliselt regulatsiooni, mis läheks kaugemale rahapesu tõkestamise meetmetest, kuivõrd isikutele on oht enda vahenditest ilma jääda nii pettuste korral kui ka olukorras, kus platvorm ei ole piisavalt turvaline, seda häkitakse ning võetakse vara üle. Regulatsioon peaks tagama kaitse isikutele, kes usaldavad enda rahalised vahendid teenuse pakkujatele ning et neil oleks võimalik enda vahenditele ligi pääseda, neid kasutada ja kätte saada. Samuti peaks see sisaldama kapitali nõudeid, hindama organisatsiooniliste lahenduste piisavust, kas ettevõtet või organisatsiooni juhtivaid isikuid on piisavalt, millised on vajalikud teadmised ja kogemused ning kas teenuse osutamiseks kasutatav tehnoloogiline platvorm on piisavalt turvatud. Järgmiseks peaks olema tagatud järelevalve ressursi piisavus järelejäänud turuosaliste nõuete täitmise kontrollimiseks.

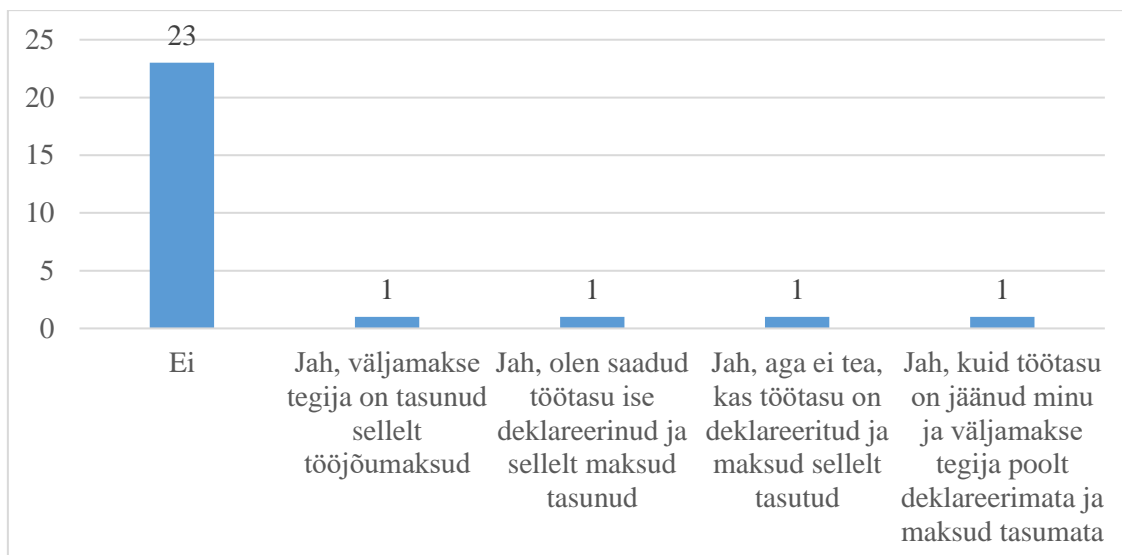
Antud alapeatükis sai vastuse magistr töö teine uurimisküsimus: kuidas parendada RAB-i ja MTA koostööd ning tagada infovahetus isikute osas, kes on saanud virtuaalväringu tehingutest tulu? MTA ametnik tõi välja, et RAB võiks anda tagasisidet MTA esitatud teadete kasulikkusest, jagada andmeid kahtlaste isikute kohta ning leida mingi perioodi tagant võimalusi koostöö parendamiseks. RAB-i ametniku ettepaneku kohaselt tuleks virtuaalväringu teenuse pakkujatele kehtestada künnisepõhine teatamine ehk kõikide tehingute informatsioon, mis vastava piirmäära ületavad, tuleks edastada RAB-ile. Sealjuures võiks MTA-l olla õigus RAB-ilt küsida vastavat infot Eesti residentide osas. Künnisepõhise teatamise kehtestamise korral saadav informatsioon oleks kasulik mõlemale asutusele. Lisaks tõi mõlemad ametnikud välja, et virtuaalväringu teenuse pakkujad võiksid esitada MTA-le massandmeid, mis sisaldaksid andmeid nii teenuse tarbijate isikute kui ka tehingute osas. Kuivõrd paljud kasutavad virtuaalväringute vahetamiseks ja tehingute tegemiseks välismaised teenusepakkujaid, ei saaks künnisepõhise teatamiskohustuse või raporteerimiskohustuse kehtestamisega täielikku ülevaadet Eesti maksumaksjatest, küll aga võib see mõjutada isikuteadlikkust virtuaalväringutega kaasnevast tulumaksukohustusest. Hetkel kehtivate seaduste alusel on kahe astuse vahel infovahetus võrdlemisi piiratud. Seetõttu on oluline suurendada ning parendada asutustevahelist koostööd, teha ettepanekuid seaduste muutmiseks ning panna paika, millised tehingud ja andmed kummalegi osapoolele tööks vajalikud on.

2.4. Läbiviidud küsitluse tulemused, järeldused ja ettepanekud

MTA juhendi kohaselt (Eraisiku virtuaalses ... 2018) tuleb virtuaalvääringutega kauplemisest, ostust-müügist või vahetusest saadud tulu deklareerida tuludeklaratsioonil tabelis 6.3 või 8.3. Päringu vastuse kohaselt deklareeris MTA-le 2018. aastal esitatud FIDEK-i alusel virtuaalvääringutes saadud tulu tabelis 6.3 kokku 53 inimest ning tabelis 8.3 kokku 31 inimest. Kokku deklareeris 2018. aastal virtuaalvääringutes saadud tulu kokku 84 inimest ning deklareeritavaks summaks oli kokku 4 392 931,70 eurot. See tähendab, et ühes aastas teenib üks füüsiline isik virtuaalvääringutes keskmiselt 52 296,81 eurot tulu, mis teeb ühe kuu kohta ligi 4400 eurot. Arvestades asjaoluga, et Eesti keskmine brutopalk oli 2018. aastal 1310 eurot (Keskmine brutokuupalk ... 2019), teeniti aasta jooksul virtuaalvääringutega märkimisväärne summa.

Eelnevast tulenevalt oli autori eesmärk uurida kui paljud kajastavad virtuaalvääringutes saadud tulu FIDEK-il ning milline on küsitluses osalenute arvamus virtuaalvääringutes saadud tulu maksustamise kohta. Andmete kogumiseks kasutati veebipõhist küsitlust. Küsitlusele vastas kokku 27 inimest, 21 meest ning 6 naist. Vastanutest 11 märkisid enda vanuseks 26–35 ning 7 märkisid 18–25. Osalenutelt uuriti mil viisil on teenitud virtuaalvääringutes tulu. Kõikidest vastanutest 19 ehk ligikaudu 70% on teeninud tulu virtuaalvääringute ostust-müügist, seitse vahetusest ning vaid viis kaevandamisest. Kaevandamisest teenisid tulu vaid meessoost isikud. Vastanute kohaselt teenitakse aastas keskmiselt virtuaalvääringutes tulu -1500 eurost kuni 100 000 euroni.

Lisaks uuriti, kas küsitluses osalenutele on makstud töötasu virtuaalvääringutes ning kas ja kes on väljamakse deklareerinud. 23 inimesele ei ole virtuaalvääringutes töötasu makstud. Ühe isiku virtuaalvääringutes saadud töötasu on jäänud deklareermata väljamakse tegija ja saaja poolt ning üks isik ei ole kindel, kas töötasu on deklareeritud ja makstud sellelt tasutud. Kuigi antud küsitluses oli nende osatähtsus väike, on oluline suurendada inimeste kohusetunnet, et nad veenduksid, kas neile virtuaalvääringutes makstud töötasu on deklareeritud ning tööjõumaksud sellelt tasutud. Graafiliselt on tulemused esitatud joonisel (vt Joonis 1).

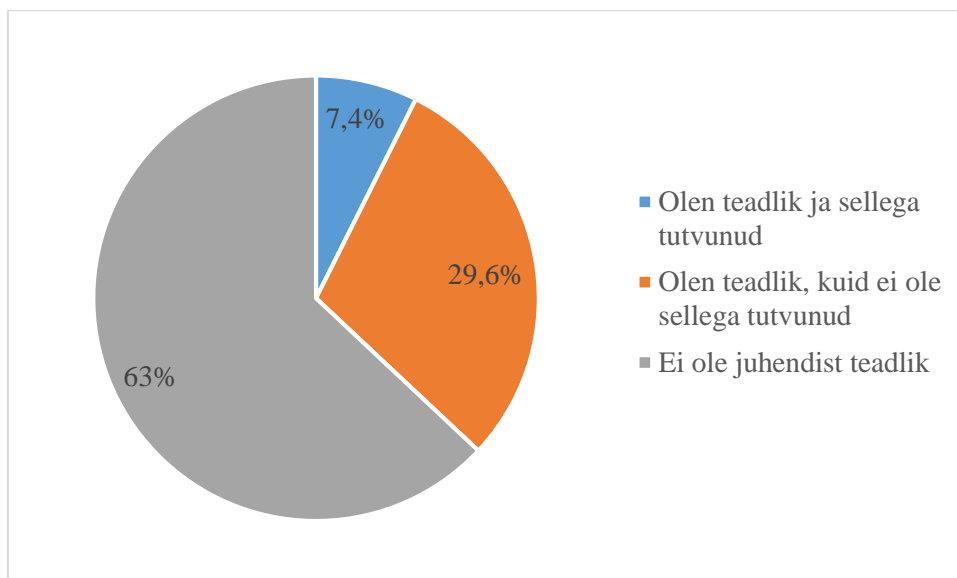

Joonis 1. Töötasu maksmine virtuaalvääringutes

Allikas: autori koostatud.

Ligikaudu 82% ehk 22 inimest olid teadlikud, et virtuaalvääringutes saadud tulu tuleb deklareerida FIDEK-il ning seda teevad viis inimest. Seevastu üheksa inimest tulu ei deklareeri, sest ei soovita sellega kaasnevat tulumaksukohustust. Kaks inimest on virtuaalvääringutes saadud tulu deklareerimisel arvesse võtnud tehingud, millelt on teenitud kahjumit, st selle võrra on vähendatud deklareeritavat tulu, mis MTA juhendi kohaselt ei ole lubatud.

Eelnevast tulenevalt uuriti küsitluses osalenutelt, kas ollakse teadlikud, et MTA kodulehel on avaldatud eraisiku virtuaalvääringutes saadud tulu maksustamise juhend. Vastavalt joonisel (vt Joonis 2) esitatud tulemustele on vaid 7,4% vastanutest ehk kaks inimest teadlikud, et MTA kodulehel on virtuaalvääringutes saadud tulu maksustamise juhend ning on tutvunud sellega. Ligikaudu 30% vastanutest on juhendist teadlikud, kuid ei ole tutvunud sellega. Koguni 63% vastanutest ehk 17 inimest ei olnud teadlikud juhendi olemasolust. Kuivõrd juhendiga ei ole tutvunud kokku 25 inimest, on suur tõenäosus, et isikud, kes on virtuaalvääringutes saadud tulu deklareerinud, on teinud seda valesti. Seetõttu on oluline suurendada inimeste teadlikkust eelkõige selle osas, et virtuaalvääringutes saadud tulu tuleb deklareerida ning et deklareerimisel tuleb lähtuda MTA avaldatud juhendist.

Joonis 2. Teadlikkus MTA kodulehel avaldatud juhendist
Allikas: autori koostatud.

Vastavalt eespool mainitule oli üks küsitluse eesmärk uurida küsitluses osalenute arvamust virtuaalväeringutes saadud tulu maksustamise kohta. Selleks uuriti, kas vastanutel on ettepanekuid seoses maksustamisega, kommentaare või tähelepanekuid. Ligikaudu kümnel vastajal ettepanekud puudusid, ühe isiku arvates maksustamissüsteemi muuta ei tuleks ning üks vastaja soovib rohkem teavitust virtuaalväeringutes saadud tulu maksustamise kohta. Ülejäänud ettepanekud virtuaalväeringutes saadud tulu maksustamise osas olid järgmised:

- tuleks suurendada maksuvaba tulu määra;
- virtuaalväeringutes saadud tulu võiks olla maksuvaba või madalama maksumääraga;
- maksustada alles siis, kui virtuaalväering on vahetatud tavavaluuta vastu;
- sarnaselt Mintose ühisrahastusplatvormile võiksid platvormid aidata seda ise läbi viia;
- maksustamine võiks käia investeerimiskontoga seotud tuluarvestuse alla;
- virtuaalväeringutes arveldamine võiks olla võimalik ka Eesti krediidi- ja makseasutustes.

Lisaks ülaltoodule toodi välja, et virtuaalväeringuid on lihtne hoiustada ilma MTA teadmata, kuivõrd nende müümiseks või raha ülekandmiseks on võimalik avada arvelduskonto väljaspool Euroopa Liitu. See viitab omakorda inimeste karistamatuse tunde suurenemisele, kuna MTA jaoks ei ole andmed kättesaadavad.

Mintose ühisrahastusplatvormil on juhend, kuidas ja millal Eesti maksuresidendid peaksid antud platvormilt teenitud tulult makse deklareerima ning tasuma, millest tulu koosneb, kuidas see leida

ning näited (Maksustamine - Eesti ... 2020). Kuigi maksustamisele kuuluvad summad tuleb platvormi kasutajal ise arvestada ning deklareerida, suurendatakse sellegipoolest antud juhendi avaldamisega maksumaksjate teadlikkust eelkõige selle osas, et teenitud tulu tuleb deklareerida ning annab juhised tulumaksukohustuse arvestamiseks.

Küsitlusest selgus, et ligi kolmandik vastanutest jätab virtuaalväeringutes saadud tulu deklareerimata, kuivõrd ei soovita sellega kaasnevat tulumaksukohustust. Samuti, kuigi 82% on teadlikud, et virtuaalväeringutes saadud tulu tuleb deklareerida FIDEK-il, ei ole üle poolte vastanutest teadlikud MTA kodulehel avaldatud juhendist ning kokku pole sellega tutvunud üle 90% vastanutest. Eelnevast tulenevalt on oluline suurendada virtuaalväeringu kasutajate seas teadlikkust MTA juhendist ning seda regulaarselt uuendada. Küsitlusele vastajad tõid välja, et kuna virtuaalväeringutega tehingute tegemiseks on võimalik kasutada välisriikide arvelduskontosid, on teenitud tulu MTA eest võimalik varjata. Eeldatavasti mõjutaks järelevalve tõhustamine maksumaksjate karistamatuse tunnet ning hakataks vabatahtlikult virtuaalväeringutes saadud tulu deklareerima.

Võrdluses teiste riikidega selgus, et IRS-i seisukoht maksukohustuse arvutamisel kuluarvestusmeetodi osas on järgmine: kui virtuaalväeringu kasutajal ei ole võimalik virtuaalväeringuid spetsiifiliselt identifitseerida, tuleb kasutada FIFO meetodit. TuMS § 38 lõike 6 kohaselt tuleb väärtpaperite soetamismaksumuse arvestamiselt järjepidevalt lähtuda kas FIFO või kaalutud keskmise meetoditest. Virtuaalväeringute osas täpsustus puudub. Samuti puudub MTA juhendis selgitus, millist kuluarvestusmeetodit sellises olukorras kasutada tuleks. Sellest tulenevalt teeb autor ettepaneku, et antud selgitused võiksid olla eelkõige MTA juhendis, kuid ka TuMS-is. Lisaks võiks sarnaselt IRS-ile täiendada MTA juhendit, tuues välja loetelu andmetest ja dokumentidest, mida maksukohustuse arvestamise tõendamiseks säilitama peab ning säilitustähtaeg.

Eesti virtuaalväeringutes saadud tulu maksustamise juhendi kohaselt tuleb maksukohustuse arvutamisel võtta arvesse vaid need tehinguid, millega on teenitud tulu ning maksukohustust ei ole võimalik vähendada nende tehingute võrra, millelt on teenitud kahjumit. Erinevalt USA-st ei eristata Eestis virtuaalväeringutes lühi- ja pikaajalisi investeringuid ja nendele kohaldatakse ühesugust maksumäära. Tulenevalt teiste riikide praktikast ning küsitlusele vastanute arvamusest teeb autor ettepaneku, et Eestis võiks lubada maksustatavast tulust maha arvata tehingud, millelt

on aasta jooksul kahjumit teenitud või rakendada virtuaalväeringutes saadud tulule madalama maksumäära. Näiteks eristada lühi- ja pikaajalised investeeringud.

USA sai kohtu poolt väljastatud loa alusel enam kui 10 000 kontoomaniku andmed Coinbase platvormilt. 2019. aastal avaldatud teate kohaselt hakkas ka Austraalia koguma riigi teenusepakkujate käest teavet *data matching* programmi raames, mille abil tuvastatakse deklareerimiskohustuse täitmata jätnud isikud ning isikud, kes deklareerisid maksukohustust väiksemas summas, kui tulnuks. Samuti sai Soome maksuamet 2018. aastal ligipääsu tehtud ülekannetele ja muudele andmetele, mille tulemusena on võimalik tuvastada virtuaalväeringutes tulu teeninud ning deklareerimata jätnud isikud. Ka MTA ametnik tõi enda intervjuus välja näite, kus naaberriigi politsei jagas bitcoini haldavalt platvormilt saadud andmeid MTA-le, mis on andnud aluse Eestis mitmete füüsiliste isikute kontrollide alustamiseks. Seega on oluline, et ka Eestis oleks võimalik kas MTA-l või mõlemal asutusel saada informatsiooni teenusepakkujatelt. MTA saaks informatsiooni maksude kogumise eesmärgil ning RAB saaks tuvastada efektiivsemalt antud sektori riske ja tõkestada rahapesu ning terrorismi rahastamist. Eelnevast tulenevalt leiab autor, et mõlema intervjuueeritava ettepanekud, kas üleüldise raporteerimiskohustuse või künnisepõhise teatamiskohustuse kehtestamine virtuaalväeringu teenuse pakkujatele on oluline ning võimalusel tuleks ühte neist rakendada esimesel võimalusel, sest tänaseni on virtuaalväeringute populaarsus üha enam kasvav. Künnisepõhise teatamiskohustuse kehtestamisel tuleks rahalise piirmäära sätestamisel analüüsida lähemalt lähinaabrite praktikat. Mõistlik piirmäär võiks jääda vahemikku 1000–2000 eurot.

Peale maksustamise on oluline ka virtuaalväeringutega kaasnevaid riske tuvastada ning maandada. RAB-i ametniku sõnul tuleb selleks eelkõige korrastada Eesti teenusepakkujate turg. Kui käesoleva aasta märtsikuust kehtib uus RahaPTS, milles on karmistatud mitmeid virtuaalväeringu teenuse pakkujate nõudeid, vajaks antud sektor põhjalikumat regulatsiooni, mis tagaks ka teenuse tarbijatele kaitse. Seda nii pettuste kui ka tarkvaraliste rünnakute ennetamiseks, mille tulemusena ei ole võimalik teenuse tarbijatel enda varasid kätte saada. Kui maksustamise poolelt on järelevalve tõhustamine oluline maksumaksjate motiveerimiseks makse tasuma ning vähendada karistamatuse tunnet, siis RAB-i poolelt on teenusepakkujate turu korrastamise järel oluline tagada järelevalve ressursi piisavus, mis võimaldaks hoida ülevaadet ning kontrollida kõiki teenusepakkujaid, mille tulemusena maandada riske efektiivselt.

Variksoo (2018, 30) on lõputöös jõudnud järeldusele, et virtuaalvääringu tehingute maksustamine on Eestis hästi reguleeritud ning igapähele on võimalik leida selle kohta informatsiooni. Käesoleva töö autor leiab, et maksustamise põhimõtetest ühtse arusaama tagamiseks võiks tuua MTA juhendisse näited, kuidas erinevate tehingute puhul tekkivat maksukohustust arvestada, ning levinumad küsimused ja vastused. Muuhulgas tuleks täiendada deklaratsioonide vormide täitmise juhendeid ning käsitleda nendes ka virtuaalvääringutes saadud tulu maksustamist. Kuna virtuaalvääringus saadud tulu ja tehtud tehingute maksustamine võib isikutele tekitada rohkem küsimusi, kui tavapärase ettevõtlustulu deklareerimine, siis võiks MTA kodulehel olla kontaktisik ja/või e-post, kelle poole antud teemal pöörduda.

KOKKUVÕTE

Seoses virtuaalväeringute leviku ning kasvava populaarsusega tuleb riikidel välja töötada maksustamise raamistikud, mille alusel tehtud tehinguid ning saadud tulu maksustatakse. Kuna ühtsed juhised ja suunised puuduvad nii maailma kui ka Euroopa Liidu tasandil, tuleb igal riigil regulatsioonid ise välja töötada ning sellest tulenevalt erineb ka maksustamise praktika. Arvestades asjaoluga, et virtuaalväeringu sektor areneb pidevalt, tuleb ka Eestis kehtestada arengutele vastavad regulatsioonid. Kuivõrd TuMS-is puudub konkreetne säte virtuaalväeringute maksustamise kohta, tuleb lähtuda MTA koostatud juhendist.

Magistritöö eesmärk oli välja selgitada virtuaalväeringutes saadud tulu ja tehtud tehingute maksustamise erinevused riigiti ning teha ettepanekuid seaduste ja MTA juhendi täiendamiseks ning RAB-i ja MTA koostöö parendamiseks Eestis. Magistritöös võrreldi Eesti maksustamissüsteemi Ukraina, USA, Austraalia ning Soomega. Töös käsitleti füüsiliste isikute maksustamise aspekte. Magistritöö eesmärgi saavutamiseks kasutati kvalitatiivset uurimismeetodit, mille raames tehti võrdlev analüüs, teabepäring MTA-le, viidi läbi ankeetküsitlus ning intervjuueriti MTA ja RAB-i ametnikke.

Töö esimeses peatükis anti ülevaade virtuaalväeringute olemusest eelkõige bitcoini näitel, analüüsiti selle toimimist ning kirjeldati virtuaalväeringute kasutamisega kaasnevaid riske ja eeliseid tavavaluuta ees. Bitcoin on konverteeritav detsentraliseeritud virtuaalväering, millel puudub keskne emiteeriv asutus, on krüptograafiaga kaitstud ning põhineb avalikul plokiahelal. Kuivõrd plokiahelas tehtud tehinguid ei ole võimalik tagasi pöörata, on tegemist võltsimiskindla tehnoloogiaga. Bitcoine saab omandada näiteks soetades teistelt inimestelt, vahetusplatvormidelt või kaevandades. Käesolevaks ajaks on kaevandatud 21 miljonist bitcoinist 18, millest mitu miljonit on kaotatud, unustatud või kantud valele aadressile, kuid tehinguid ei ole võimalik tagasi pöörata. Virtuaalväeringute eeliseks peetakse tehingu osapoolte anonüümsust ja tehingu tegemise kiirust, sest see ei sõltu tehingu tegemise hetkest ning tavaliselt toimub ülekanne 10–60 minuti jooksul. Samuti võivad virtuaalväeringud avaldada positiivset mõju maksesüsteemide arendamisel. Teisalt kaasnevad virtuaalväeringute levikuga mitmed riskid, nii eraisikutele kui ka

riikidele. Kuivõrd virtuaalväeringute ülekandmine on lihtne ning kiire protsess, kasutatakse neid kuritegelikeks tegevusteks, eelkõige rahapesu ja terrorismi rahastamiseks ning tumeveebist illegaalsete kaupade ja teenuste soetamiseks. Sellest tulenevalt on koostatud nii siseriiklik kui ka Euroopa ülene riskihinnang, mille järgimine on kohustuslik. Virtuaalväeringutesse investeerijad võtavad kauplemas asudes ning investeerides riski kaotada enda investeeritud summa, kuivõrd puuduvad garantiid ning tehtud tehinguid ei ole võimalik kustutada. Samuti on oht langeda tarkvaralise rünnaku ohvriks.

Töö teises pooles keskenduti virtuaalväeringute maksustamisele ja asutustevahelisele koostööle. Lisaks kuritegelikule tegevusele kasutatakse virtuaalväeringuid ka tulu teenimise eesmärgil, mistõttu on oluline kehtestada lisaks rahapesu ja terrorismi rahastamise tõkestamise nõuetele ka maksuregulatsioonid. Seejuures on oluline tagada ka asutustevaheline koostöö ning infovahetus.

Autor püstitas magistritööle kaks uurimisküsimust: millised on virtuaalväeringutes saadud tulu maksustamise erinevused riigiti; kuidas parendada RAB-i ja MTA koostööd ning tagada infovahetus isikute osas, kes on saanud virtuaalväeringu tehingutest tulu? Uurimisküsimustele saadi vastused võrdlusanalüüsi ning intervjuude ja küsitluse vastuste analüüsimise tulemusena. Sellest tulenevalt teeb autor järgmised ettepanekud:

1. Virtuaalväeringutes saadud tulu maksustamise juhendi kasutajatele tuleb tagada ühtne arusaam maksustamise põhimõtetest, mistõttu tuleks sarnaselt Austraaliale tuua juhendis näited maksukohustuse arvutamiseks. Sarnaselt USA-le tuua välja korduma kipuvad küsimused ja vastused põhjalike selgitustega ning MTA seisukohad erinevates olukordades. Kuna juhendi levitamiseks võib virtuaalväeringu kasutajatel tekkida tavapärasest enam küsimusi, esitada MTA kodulehel eraldi kontakt telefoni või e-posti aadressi näol (mitte üldadress).
2. Täiendada deklaratsioonide vormide täitmise juhendeid, kus käsitleda ka virtuaalväeringutes saadud tulu maksustamist. Juhendis selgitada, millises tabelis ja kuidas tuleb teenitud tulu deklareerida ning viidata virtuaalväeringutes saadud tulu juhendile.
3. Täiendada MTA virtuaalväeringutes saadud tulu juhendit ja/või TuMS-i kuluarvestusmeetodi osas, mida tuleks kasutada juhul, kui ei ole võimalik tehingut kasutatud virtuaalväeringuid spetsiifiliselt identifitseerida. Samuti esitada juhendis loetelu andmetest ja dokumentidest, mida tuleks maksukohustuse tõendamiseks säilitada ning säilitamisperiood.

4. Kaaluda, kas Eestis võiks virtuaalväeringutes saadud tulu deklareerimisel rakendada maksuvabastust. Näiteks vähendada deklareeritavat summat nende tehingute võrra, millelt on teenitud kahjumit.
5. Eesti maksumaksjate virtuaalväeringutes saadud tulu maksustamise osas teadlikkuse suurendamiseks tuleb juhendit levitada meedias (sh sotsiaalmeedias) ning kohustada Eesti teenusepakkujaid selgitama nende platvormi teenuse tarbijatele virtuaalväeringutega kaasnevast maksukohustusest.
6. Korraldada RAB-i ja MTA vahel regulaarseid kohtumisi, mis võimaldaksid infovahetust tõhustada, töötada välja viise, kuidas saaksid kaks asutust omavahel ilma kriminaalmenetluse või kuriteokahtluste andmeid vahetada ning selle tulemusena teha ettepanekuid seaduste muutmiseks. Samuti selgitada kohtumistel välja, milline informatsioon kummalegi osapoolle vajalik on.
7. Kehtestada Eesti virtuaalväeringu teenuse pakkujatele raporteerimiskohustus, milleks on kaks viisi. Esiteks, künnisepõhise teatamiskohustuse kehtestajaks on RAB, kes saaks vastava seaduse alusel edastada informatsiooni ka MTA-le. Viimane saaks antud andmeid kasutada isikute nõustamiseks ning kontrollimenetluste alustamiseks. Teiseks, raporteerimiskohustuse kehtestajaks on MTA, mille alusel peavad teenuse pakkujad igakuiselt või kvartaalselt esitama MTA-le massandmed nende teenuseid kasutanud isikute ja tehingute kohta.

Magistritöös käsitletud teemade raames võiks edaspidi täiendavalt uurida, milline piirmäär oleks mõistlik künnisepõhise teatamiskohustuse kehtestamiseks, millised raporteerimiskohustused on kasutusel teistes riikides ning kuidas neid Eestis rakendada. Samuti võiks tulevikus analüüsida, kas ja kuidas on võimalik suurendada maksuandmete kättesaamiseks koostööd teiste riikidega, kuivõrd paljud isikud kasutavad välismaised teenusepakkujaid.

SUMMARY

TAXATION OF VIRTUAL CURRENCY INCOME AND TRANSACTIONS IN ESTONIA

Kerli Uue

Due to the proliferation and growing popularity of virtual currencies, countries need to develop appropriate tax frameworks. There are general guidelines and instructions for this, but there is no coherent framework at both global and EU level and regulations are developed nationally. As the virtual currency sector is a constantly evolving field, in the author's opinion, it is important to establish a regulation in Estonia in line with developments and a guide for the taxation of virtual currency income.

The aim of the master's thesis was to find out the differences between the taxation of virtual currency income and transactions in Estonia and selected countries, to make proposals to supplement the laws and the guide of the Tax and Customs Board and to improve the co-operation between the Financial Intelligence Unit and the Tax and Customs Board in Estonia. The author raised two research questions for the master's thesis: what are the differences in the taxation of virtual currency income by country; how to improve the co-operation between the Financial Intelligence Unit and the Tax and Customs Board and ensure the exchange of information on persons who have received income from virtual currency transactions? The thesis consists of a theoretical and an empirical part.

In order to achieve the goal of the master's thesis, the following research tasks were set:

1. to give an overview of the nature of virtual currencies and to describe the advantages of virtual currencies over fiat currencies and the risks involved in using them;
2. to analyze the technological functioning of virtual currencies;
3. to compare the principles of taxation of virtual currency transactions and earned income of Estonia and selected countries;

4. to analyze the cooperation between the Tax and Customs Board and the Financial Intelligence Unit;
5. to analyze the results of the survey conducted, to draw conclusions on how to develop the principles of taxation in Estonia and to make proposals for the development of co-operation between the institutions.

In order to achieve the goal of the master's thesis, a qualitative research method was used, in the framework of which a comparative analysis, request for information to the Tax and Customs Board were performed, a questionnaire survey was conducted, and the officials from the Tax and Customs Board and the Financial Intelligence Unit were interviewed. The master's thesis compared the Estonian tax system with Ukraine, the USA, Australia and Finland.

The answers to the research questions were obtained as a result of comparative analysis and analysis of the answers to the interviews and the survey. Consequently, the author makes the following suggestions:

1. Users of the guide to taxation of virtual currency income must be guaranteed a common understanding of the principles of taxation. Therefore, like in Australia, the guide should provide examples for calculating the tax liability. Similar to the USA, the answers to frequently asked questions and the positions of the Tax and Customs Board in different situations could be presented. Because of the distribution of this guide, users of the virtual currency may have more questions than usual, a separate contact in the form of a telephone or e-mail address could be submitted on the website of the Tax and Customs Board.
2. To supplement the instructions for filling in the declaration forms, which should also address the taxation of income received in virtual currencies. The instruction should explain in which table and how the earned income should be declared and refer to the guide to taxation of virtual currency income.
3. To supplement the Tax and Customs Board guide and/or Income Tax Act with the cost calculation method, which should be used if it is not possible to specifically identify the virtual currencies used in the transaction. The guide should also list the data and documents that should be retained to prove the tax liability and the retention period.
4. To consider whether a tax exemption could be applied in Estonia when declaring income received in virtual currencies. For example, to reduce the amount declared by the number of transactions for which a loss has been earned.

5. In order to increase Estonian taxpayers awareness of the taxation of income received in virtual currencies, the guide must be disseminated in the media (including social media). In addition, Estonian service providers should be required to explain to the service consumers of their platform the tax liability associated with virtual currencies.
6. Regular meetings should be held between the Financial Intelligence Unit and the Tax and Customs Board to improve the co-operation and to develop ways in which the two authorities could exchange information without criminal proceedings or suspected criminal offenses. As a result, proposals should be made to amend the laws. Meetings should also identify which information is needed for both parties.
7. To establish a reporting obligation for Estonian virtual currency service providers, which could be done in two ways. Firstly, a threshold-based notification obligation to Financial Intelligence Unit, which could also forward information to the Tax and Customs Board based on the relevant law. The Tax and Customs Board could use this data to advise individuals and initiate control procedures. Secondly, the Tax and Customs Board establish the reporting obligation, on the basis of which service providers must submit to the Tax and Customs Board, on a monthly or quarterly basis, mass data on individuals and transactions that have used their services.

In the framework of the topics covered in the master's thesis, it could be further investigated what threshold would be reasonable for introducing a threshold-based notification obligation, which reporting obligations are used in other countries and how to implement them in Estonia. It could also be analysed in the future whether and how it is possible to increase cooperation with other countries in order to obtain tax data, as many individuals use foreign service providers.

KASUTATUD ALLIKATE LOETELU

2018. aastal Bitcoini kokku ostnud "vaalad" hoiavad oma varusid. Kättesaadav: <https://arileht.delfi.ee/news/kruptoraha/2018-aastal-bitcoini-kokku-ostnud-vaalad-hoiavad-oma-varusid?id=89152953>, 07. märts 2020.
- About Bitcoin Magazine. (2020). Kättesaadav: <https://bitcoinmagazine.com/about>, 07. märts 2020.
- Antonopoulos, M. A. (2014). *Mastering Bitcoin: Unlocking Digital Cryptocurrencies*. I. Sebastopol: O'Reilly Media.
- Appelbaum, D., Smith, S. S. (2018). Blockchain Basics and Hands-on Guidance: Taking the Next Step toward Implementation and Adoption. *CPA Journal*, 88 (6), 28–37.
- Aqui, K. A. (2014). *Notice 2014-21*. Kättesaadav: <https://www.irs.gov/pub/irs-drop/n-14-21.pdf>, 17. november 2019.
- ATO receives cryptocurrency data to assist tax Compliance*. (2019). Australian Taxation Office. Kättesaadav: <https://www.ato.gov.au/Media-centre/Media-releases/ATO-receives-cryptocurrency-data-to-assist-tax-compliance/>, 11. aprill 2020.
- Beginner's guide to cryptocurrency tax in Australia*. (2020). Finder. Kättesaadav: <https://www.finder.com.au/cryptocurrency-tax-guide>, 11. aprill 2020.
- Bitcoin Block Reward Halving Countdown*. Kättesaadav: <https://www.bitcoinblockhalf.com/>, 21. märts 2020.
- Blockchain. (2020a). *Bitcoins in circulation*. Kättesaadav: <https://www.blockchain.com/charts/total-bitcoins>, 14. märts 2020.
- Blockchain. (2020b). *Blockchain Charts*. Kättesaadav: <https://www.blockchain.com/charts>, 21. märts 2020.
- Blockchain. (2020c). *Average Number Of Transactions Per Block*. Kättesaadav: <https://www.blockchain.com/charts/n-transactions-per-block>, 21. märts 2020.
- Blockchain. (2020d). *Median Confirmation Time*. Kättesaadav: <https://www.blockchain.com/charts/median-confirmation-time>, 20. märts 2020.
- Blockchain. (2020e). *Blockchain Wallet Users*. Kättesaadav: <https://www.blockchain.com/charts/my-wallet-n-users>, 20. märts 2020.
- Böhme, R., Christin, N., Edelman, B., Moore, T. (2015). Bitcoin: Economics, Technology, and Governance. *Journal of Economic Perspectives*, 29 (2), 213–238.

- Carter, S. M. (2017). Man accidentally threw away \$127 million in bitcoin and officials won't allow a search. Kättesaadav: <https://www.cnbc.com/2017/12/20/man-lost-127-million-worth-of-bitcoins-and-city-wont-let-him-look.html>, 07. märts 2020.
- Coin ATM Radar. (2020). *Bitcoin ATMs in Tallinn, Estonia*. Kättesaadav: <https://coinatmradar.com/city/234/bitcoin-atm-tallinn/>, 07. märts 2020.
- Coinhills. (2020). *Most traded National Currencies for Bitcoin*. Kättesaadav: <https://www.coinhills.com/market/currency/>, 07. märts 2020.
- Coinmap. (2020). *Map of Bitcoin accepting Venues*. Kättesaadav: <https://coinmap.org/view/#/world/58.64265252/23.69201660/7>, 09. mai 2020.
- CoinMarketCap. (2020a). *Top 100 Cryptocurrencies by Market Capitalization*. Kättesaadav: <https://coinmarketcap.com/>, 29. veebruar 2020.
- CoinMarketCap. (2020b). *Top 100 Cryptocurrency Exchanges by Trade Volume*. Kättesaadav: <https://coinmarketcap.com/rankings/exchanges>, 21. märts 2020.
- Cotler, B. (2020). Cryptocurrency Tax Update: If There's a Hark Fork in the Road, Take It (Or Not). *Journal of Taxation of Investments*, 37 (2), 43–48.
- Crypto and bitcoin taxes in the US*. (2020). Coinbase. Kättesaadav: <https://www.coinbase.com/bitcoin-taxes>, 11. aprill 2020.
- Cryptocurrency records – business*. (2019) Australian Taxation Office. Kättesaadav: <https://www.ato.gov.au/Business/Record-keeping-for-business/Detailed-business-record-keeping-requirements/Running-your-business---records/Cryptocurrency-records/>, 11. aprill 2020.
- Dahlberg, T. (2019). What blockchain developers and users expect from virtual currency regulations: A survey study. *Information Policy: The International Journal of Government & Democracy in the Information Age*, 24 (4), 453–467.
- Data matching*. (2018). Australian Taxation Office. Kättesaadav: <https://www.ato.gov.au/About-ATO/Commitments-and-reporting/Information-and-privacy/Data-matching/>, 11. aprill 2020.
- Dumitrescu, G. C. (2017). Bitcoin – A Brief Analysis of the Advantages and Disadvantages. *Global Economic Observer*, 5 (2), 63–71.
- Easley, D., O'Hara, M., Basu, S. (2019). From mining to markets: The evolution of bitcoin transaction fees. *Journal of Financial Economics*, 134, 91–109.
- Eraisiku virtuaalses valuutas/krüptovaluutas saadud tulu maksustamine*. (2018). Maksu- ja Tolliamet. Kättesaadav: <https://www.emta.ee/et/eraklient/tulu-deklareerimine/muutulu/eraisiku-virtuaalses-valuutaskruptovaluutas-saadud-tulu>, 10. aprill 2020.
- European Banking Authority. (2013). *Warning to consumers on virtual currencies*. Kättesaadav: <https://eba.europa.eu/eba-warns-consumers-on-virtual-currencies>, 29. veebruar 2020.

- European Banking Authority. (2014). *EBA Opinion on 'virtual currencies'*. Kättesaadav: <https://eba.europa.eu/sites/default/documents/files/documents/10180/657547/81409b94-4222-45d7-ba3b-7deb5863ab57/EBA-Op-2014-08%20Opinion%20on%20Virtual%20Currencies.pdf?retry=1>, 29. veebruar 2020.
- European Parliamentary Research Service. (2014). *Bitcoin. Market, economics and regulation*. Kättesaadav: [https://www.europarl.europa.eu/RegData/bibliotheque/briefing/2014/140793/LDM_BRI\(2014\)140793_REV1_EN.pdf](https://www.europarl.europa.eu/RegData/bibliotheque/briefing/2014/140793/LDM_BRI(2014)140793_REV1_EN.pdf), 07. märts 2020.
- Filipova, N. (2018). Blockchain – an Opportunity for Developing New Business Models. *Business Management/Biznes Upravljenje*, 2, 75–92.
- Financial Action Task Force. (2014). *Virtual Currencies Key Definitions and Potential AML/CFT Risk*. Kättesaadav: <http://www.fatf-gafi.org/media/fatf/documents/reports/Virtual-currency-key-definitions-and-potential-aml-cft-risks.pdf>, 04. märts 2020.
- Financial Action Task Force. (2015). *Guidance for a Risk-Based Approach to Virtual Currencies*. Kättesaadav: <https://www.fatf-gafi.org/media/fatf/documents/reports/Guidance-RBA-Virtual-Currencies.pdf>, 07. märts 2020.
- Financial Action Task Force. (2019). *Virtual Assets and Virtual Asset Service Providers*. Kättesaadav: <https://www.fatf-gafi.org/media/fatf/documents/recommendations/RBA-VA-VASPs.pdf>, 14. november 2019.
- Finck, M. (2018). Blockchains: Regulating the Unknown. *German Law Journal*, 19 (4), 665–692.
- Foley, S., Karlsen, J. R., Putninš, T. J. (2019). Sex, Drugs, and Bitcoin: How Much Illegal Activity Is Financed Through Cryptocurrencies? *Review of Financial Studies*, 32 (5), 1798–1853.
- Frankenfield, J. (2019). *Cold Storage*. Kättesaadav: <https://www.investopedia.com/terms/c/cold-storage.asp>, 22. märts 2020.
- Franklin, M., College, L. M. (2016). A profile of Bitcoin currency: an exploratory study. *International Journal of Business & Economics Perspectives*, 11 (1), 80–92.
- Frequently Asked Questions on Virtual Currency Transactions*. (2019). Internal Revenue Service. Kättesaadav: <https://www.irs.gov/individuals/international-taxpayers/frequently-asked-questions-on-virtual-currency-transactions>, 10. aprill 2020.
- Gerba, E., Rubio, M. (2019). *Virtual Money: How Much do Cryptocurrencies Alter the Fundamental Functions of Money?* Kättesaadav: <https://www.europarl.europa.eu/cmsdata/189495/LSE-original.pdf>, 04. märts 2020.

- Getmantsev, D. (2019). Taxation of cryptocurrency transactions under the legislation of Ukraine. *Analyses and Studies CASP*, 1 (7), 49–55.
- Grant, G., Hogan, R. (2015). Bitcoin: Risks and Controls. *Journal of Corporate Accounting & Finance*, 26 (5), 29–35.
- Guide: Cryptocurrency Tax in Australia (ATO) – 2020*. (2019). Kättesaadav: <https://koinly.io/guides/crypto-tax-australia/>, 11. aprill 2020.
- Hankin, A. (2019). *Bitcoin Pizza Day: Celebrating the \$80 Million Pizza Order*. Kättesaadav: <https://www.investopedia.com/news/bitcoin-pizza-day-celebrating-20-million-pizza-order/>, 07.märts 2020.
- Harley, A., Stecklow, S. (2017). Twice burned - How Mt. Gox's bitcoin customers could lose again. Kättesaadav: <https://www.reuters.com/investigates/special-report/bitcoin-gox/>, 14. märts 2020.
- Identity verification platform*. Veriff. Kättesaadav: <https://www.veriff.com/product>, 22. märts 2020.
- Irwin, A. S. M., Turner, A. B. (2018). Illicit Bitcoin transactions: Challenges in getting to the who, what, when and where. *Journal of Money Laundering Control*, 21 (3), 297–313.
- Keskmine brutokuupalk oli 2018. aastal 1310 eurot*. (2019). Statistikaamet. Kättesaadav: <https://www.stat.ee/pressiteade-2019-024>, 13. aprill 2020.
- KMS kommentaarid 2019 = Käibemaksuseadus rahandusministeeriumi kommentaaridega. (2019).
- Kohtuotsus, 22.10.2015, Skatteverket versus David Hedqvist, C-264/14, EU:C:2015:718, punkt 58.
- Kohtuotsus, *United States v. Coinbase, Inc.*, Case No.17-cv-01431-JSC (N.D. Cal. Nov. 28, 2017).
- Kolb, J., Abdelbaky, M., Kats, R. H., Culler, D. E. (2020). Core Concepts, Challenges, and Future Directions in Blockchain: A Centralized Tutorial. *ACM Computing Surveys*, 53, 9:1–9:39.
- Krüptograafiliste algoritmide elutsükkel*. (2017). Riigi Infosüsteemi Amet. Kättesaadav: https://www.ria.ee/sites/default/files/content-editors/publikatsioonid/krüptograafiliste_algoritmide_elutsukli_uuring_2017.pdf, 14. märts 2020.
- Krüptoraha – võimalused, ohud riskid*. (2014). Kättesaadav: <https://ega.ee/wp-content/uploads/2015/05/Kr-ptoraha-v-imalused-riskid-ohud.pdf>, 04. märts 2020.
- Krüptoraha soetamine*. (2020). Eesti Krüptoraha Liit. Kättesaadav: <https://www.krüptoraha.ee/kuidas-saada/>, 21. märts 2020.

- Kurek, R. (2015). Bitcoin vs. legal and tax regulations in Poland and Worldwide. *Research Papers of the Wrocław University of Economics*, 397, 153–161.
- Laki rahanpesun ja terrorismin rahoittamisen estämisestä 28.09.2017/444.
- Laycock, R. (2019). *A rising number of Americans own crypto*. Kättesaadav: <https://www.finder.com/how-many-people-own-cryptocurrency>, 11. aprill 2020.
- Luisanna, C., Marchesi, M. (2016). Modeling and Simulation of the Economics of Mining in the Bitcoin Market. *PLoS ONE*, 11 (10), 1–31.
- Luther, W. J., Smith, S. S. (2020). Is Bitcoin a Decentralized Payment Mechanism? *Journal of Institutional Economics*, March 2020, 1–12.
- Majandustegevuse register (2020). Tegevusload. Kättesaadav: https://mtr.mkm.ee/taotluse_tulemus, 21. märts 2020.
- Maksukorralduse seadus – RT I, 28.02.2020, 9.
- Maksustamine – Eesti eraisikud*. (2020). Mintos. Kättesaadav: <https://www.mintos.com/en/taxation-estonia-en/>, 12. aprill 2020.
- Manta, O., Pop, N. (2017). The Virtual Currency and Financial Blockchain Technology. Current Trends in Digital Finance. *Financial Studies*, 21 (3), 45–59.
- Mis on raha?* (2015). Euroopa Keskpank. Kättesaadav: https://www.ecb.europa.eu/explainers/tell-me-more/html/what_is_money.et.html, 12. november 2019.
- Moodul 6. Teised finantsteenuste pakkujad*. (2018). Rahandusministeerium. Kättesaadav: <https://www.rahandusministeerium.ee/et/finants-ja-ettevotluspoliitika/rahapesu-ja-terrorismi-rahastamise-tokestamine>, 02. aprill 2020.
- Moore, G. (2019). Virtual Currency Reality: The IRS Crack Down on Cryptocurrency. *Journal of Tax Practice and Procedure*, 21 (4), 37–56.
- MTA ametnik. Autori intervjuu. E-kiri. 05. aprill 2020.
- Naheem, M. A. (2018). Regulating virtual currencies – the challenges of applying fiat currency laws to digital technology services. *Journal of Financial Crime*, 25 (2), 562–575.
- Naheem, M. A. (2019). Exploring the links between AML, digital currencies and blockchain Technology. *Journal of Financial Crime*, 22 (3), 515–526.
- Nakamoto, S. (2008). *Bitcoin: A Peer-to-Peer Electronic Cash System*. Kättesaadav: <https://bitcoin.org/bitcoin.pdf>, 13. november 2019.
- Oscar, D.-M., Marta, F.-R., Carlos, F.-H. (2019). The Bitcoin mining breakdown: Is mining still profitable? *Economics Letters*, 184, 1–4.

- Peterson, A. (2014). *Hal Finney received the first Bitcoin transaction. Here's how he describes it*. Kättesaadav: <https://www.washingtonpost.com/news/the-switch/wp/2014/01/03/hal-finney-received-the-first-bitcoin-transaction-heres-how-he-describes-it/?arc404=true>, 07. märts 2020.
- Piazza, F. (2017). Bitcoin in the Dark Web: A Shadow over Banking Secrecy and a Call for Global Response. *Southern California Interdisciplinary Law Journal*, 26 (3), 521–546.
- Plokiahel. Eesti Pank. Kättesaadav: <https://www.eestipank.ee/plokiahel>, 04. märts 2020.
- Publication 550. *Investment Income and Expenses*. (2020). Internal Revenue Service. Kättesaadav: <https://www.irs.gov/pub/irs-pdf/p550.pdf>. 10. aprill 2020.
- RAB-i ametnik. Autori telefoniintervjuu. Transkriptsioon. 31. märts 2020.
- Rahapesu andmebüroo. (2019). *Aastaraamat. Ülevaade rahapesu tõkestamisest Eestis 2018.aastal*. Kättesaadav: https://www.politsei.ee/files/Rahapesu/1562758972_rahapesu-aastaraamat-2018-est.pdf?f55999003f, 17. november 2019.
- Rahapesu andmebüroo. (2020). Politsei- ja piirivalveamet. Kättesaadav: <https://www.politsei.ee/et/rahapesu-andmebueroo>, 12. aprill 2020.
- Rahapesu ja terrorismi rahastamise tõkestamine. (2020) Rahandusministeerium. Kättesaadav: <https://www.rahandusministeerium.ee/et/finants-ja-ettevotluspoliitika/rahapesu-ja-terrorismi-rahastamise-tokestamine>, 04. märts 2020.
- Rahapesu ja terrorismi rahastamise tõkestamise seadus – RT I, 13.03.2019, 126.
- Rahapesu ja terrorismi rahastamise tõkestamise valitsuskomisjoni istungi protokoll nr 43 väljavõte.
- Raja, S. (2013). Finnish development company SC5 pays salaries in Bitcoin. Kättesaadav: <https://www.paymenteye.com/2013/03/18/finnish-development-company-sc5-pays-salaries-in-bitcoin/>, 14. märts 2020.
- Reiff, N. (2020a). Bitcoin vs. Ethereum: What's the Difference?. Kättesaadav: <https://www.investopedia.com/articles/investing/031416/bitcoin-vs-ethereum-driven-different-purposes.asp>, 07. märts 2020.
- Reiff, N. (2020b). Bitcoin vs. Ripple: What's the Difference?. Kättesaadav: <https://www.investopedia.com/tech/whats-difference-between-bitcoin-and-ripple/>, 14. märts 2020.
- Reiff, N. (2020c). Bitcoin vs. Bitcoin Cash: What is the Difference?. Kättesaadav: <https://www.investopedia.com/tech/bitcoin-vs-bitcoin-cash-whats-difference/>, 14. märts 2020.
- Rosic, A. (2020) *How Many Bitcoins are There? – 85% of the world's Bitcoin has been mined*. Kättesaadav: <https://blockgeeks.com/how-many-bitcoins-are-there/>, 07. märts 2020.

- Seth, S. (2019). *Will the IRS Come After Your Bitcoin Soon?* Kättesaadav: <https://www.investopedia.com/tech/bitcoin-irs-taxes/>, 10. aprill 2020.
- Slattery, T. (2014). Taking a Bit out of Crime: Bitcoin and Cross-Border Tax Evasion. *Brooklyn Journal of International Law*, 39 (2), 829–873.
- Sobiecki, G., Szwed-Ziemichod, M. (2019). Using Blockchain Technology to Eliminate Selected Problems of the Tax System. *Analyses and Studies CASP*, 1 (7), 3–32.
- Spithoven, A. (2019). Theory and Reality of Cryptocurrency Governance. *Journal of Economic Issues (Taylor & Francis Ltd)*, 53 (2), 385–393.
- Sularaha. (2019). Eesti Pank. Kättesaadav: <https://www.eestipank.ee/sularaha>, 12. november 2019.
- Tassev, L. (2019). How to Pay Employees or Get Paid With Bitcoin. Kättesaadav: <https://news.bitcoin.com/how-to-pay-employees-or-get-paid-with-bitcoin/>, 14. märts 2020.
- Tax authorities in Finland matching Bitcoin transactions & bank transfers to collect tax on crypto trading profits.* (2018). Kättesaadav: <http://metropolitan.fi/entry/tax-authorities-in-finland-matching-bitcoin-transactions-bank-transfers-to-collect-tax-on-crypto-trading-profits>, 11. aprill 2020.
- Tax treatment of crypto-currencies in Australia - specifically bitcoin.* (2020). Australian Taxation Office. Kättesaadav: <https://www.ato.gov.au/misc/downloads/pdf/qc42159.pdf>, 11. aprill 2020.
- Taxation of capital income.* Ministry of Finance. Kättesaadav: <https://vm.fi/en/taxation-of-capital-income>, 09. mai 2020.
- Taxation of virtual currencies.* (2020). Vero Skatt. Kättesaadav: <https://www.vero.fi/syventavat-vero-ohjeet/ohje-hakusivu/48411/virtuaalivaluuttojen-verotus3/>, 10. aprill 2020.
- Topic No. 305 Recordkeeping.* (2020). Internal Revenue Service. Kättesaadav: <https://www.irs.gov/taxtopics/tc305>, 10. aprill 2020.
- Topic No. 409 Capital Gains and Losses.* (2020). Internal Revenue Service. Kättesaadav: <https://www.irs.gov/taxtopics/tc409>, 10. aprill 2020.
- Tulumaksuseadus – RT I, 19.03.2019, 108.
- Types of wallets.* (2020). Coinmama Support. Kättesaadav: <https://support.coinmama.com/hc/en-us/articles/360015098654-Types-of-wallets>, 22. märts 2020.
- UFA2020 Overview: Universal Financial Access by 2020.* (2018). The World Bank. Kättesaadav: <https://www.worldbank.org/en/topic/financialinclusion/brief/achieving-universal-financial-access-by-2020>, 04. märts 2020.

- Wallace, B. (2011). *The Rise and Fall of Bitcoin*. Kättesaadav: <https://www.wired.com/2011/11/mf-bitcoin/>, 07.märts 2020.
- Wang, H., Li, X., Gao, J., Li, W. (2019). MOBT: A kleptographically-secure hierarchial-deterministic wallet for multiple offline Bitcoin transactions. *Future Generation Computation Systems*, 101, 315–326.
- Wang, Z., Liu, J., Wu, Q., Zhang, Y., Yu, H., Zhou, Z. (2019). An Analytic Evaluation for the Impact of Uncle Blocks by Selfish and Stubborn Mining in an Imperfect Ethereum Network. *Computers & Security*, 87, 1–10.
- Variksoo, Triin. (2018). *Krüptovaluutade tehingute maksustamine Eestis*. (Lõputöö) TalTechi majandusteaduskond, Tallinn.
- Weiser, B. (2015). *Man Behind Silk Road Is Convicted on All Counts*. Kättesaadav: <https://www.nytimes.com/2015/02/05/nyregion/man-behind-silk-road-website-is-convicted-on-all-counts.html>, 05. märts 2020.
- Where do 'Lost' Bitcoin Go?* (2019). Kättesaadav: <https://medium.com/luno-money/where-do-lost-bitcoins-go-7e8dd24abd0f>, 07. märts 2020.
- Virtual currency: IRS issues additional guidance on tax treatment and reminds taxpayers of reporting obligations*. (2019). Internal Revenue Service. Kättesaadav: <https://www.irs.gov/newsroom/virtual-currency-irs-issues-additional-guidance-on-tax-treatment-and-reminds-taxpayers-of-reporting-obligations>, 10. aprill 2020.
- Volety, T., Saini, S., McGhin, T., Liu, C. Z., Choo, K-K. R. (2019). Cracking Bitcoin wallets: I want what you have in the wallets. *Future Generation Computer Systems*, 91, 136–143.

LISAD

Lisa 1. Intervjuu küsimused RAB-i ametnikule

1. Kas ja kui tihti toimub infovahetus rahapesu andmebüroo ning Maksu- ja Tolliameti vahel?

Maksu- ja Tolliamet teavitab erinevaid kahtlusi. Lisaks, regulaarselt tulevad meile sularahateated, kui piiril on deklareeritud sularaha teated. Meie infoedastused neile on üldiselt vastused nende päringutele kriminaalmenetlustes, mis Maksu- ja Tolliamet läbi viib või meie omaalgatuslikud infoedastused ja selle eelduseks on see, et me peaksime nägema kahtlust rahapesus või siis mõnes muus kuriteos. Täna ei anna seadus alust edastada informatsiooni Maksu- ja Tolliametile maksude kogumise jaoks või ainuüksi seda silmas pidades. Ehk peaks olema viide sellele, et millegi kuritegelikuga võib ka pistmist olla. See on see põhialus. Need arvud on meil aastate jooksul kõikunud ja liikunud. Üldiselt ikkagi on need kummaski suunas liikuvad infovahetused aastas kümnetes. Nii nende poolt meile infot, nende päringuid kui ka meilt infot omakorda nende poolele. Ma jään vastuse võlgu, kas ja palju spetsiifiliselt virtuaalväeringutega seonduvat infot meil on Maksu- ja Tolliameti poole liikunud. On küsimus sellest ja me oleme ise teinud ka ettepaneku, et kui me räägime sularaha teadetest, mis siis ei ole kahtlusepõhised, vaid nii kui formaalne kriteerium on täidetud, nii peab teade tulema, et neid võiks tegelikult edastada ka ilma filtri ja sõelata, ilma küsimata, et millisel eesmärgil, et see peab olema just viited kuritegudele, tegelikult ka maksuametile. Et maksuamet võiks oma ülesannete tarbeks neid teavitada ja kasutada. See võti ja asi on eelkõige selles, et kui kahtlusepõhise teatamise puhul see loogika, et miks seda väga piirata, selle info kasutamist ja üldise eesmärgiga ainult ennetada kuritegusid ja tõkestada neid, on selles, justkui kahtlus pannakse isikule või tehingule külge kohustatud isiku poolt, aga see kahtlusetasand on niivõrd madal, mille alusel raporteeritakse, et see ei tohiks hakata kõikvõimalikes muudes menetlustes mõju avaldama ja rahapesu andmebürool peaksid olema filtrid seal vahel, siis kui räägime nõ kunnisepõhistest deklaratsioonidest või sularahapõhistest deklaratsioonidest, siis seal on üksnes formaalne kriteerium aluseks, sellega ei panda nii-öelda seda kahtlust külge isiku või tehingute osas. Üks osa info delikaatsusest, selles kontekstis, et kas ta võib kuidagi isiku eest varjatult hakata mõjutama tema suhtes tehtavaid menetluslike otsuseid

Lisa 1 järg

kuskil haldusmenetluses, see risk on selle võrra sellest aspektist maandatud. Seda võiks teha, on selliseid riike ka laiemalt. Minu teada Lätis on ka sularahateated, ma ei mäleta täpselt, mis nende piirmäär on, aga need lähevad paralleelselt ka maksuametile. Kui vaadata seda, et mis infole on maksuametil rutiinselt ligipääs, näiteks käibemaksu tuhande euroste tehingute register, siis künnisepõhised rahapesu otstarbeks kogutud teated ja tehingute info, ei ole kuidagi olemuslikult rohkem delikaatsem info. Selles vaates võiks seda täiesti teha. Iseküsimus on see, et meil täna ei ole ka virtuaalvääringu tehingute puhul eraldi teatamiskohustust, vaid on seesama üleüldine, kas siis kui on sularahas sisse-välja üks suund üle 32 000 euro või siis kahtlusepõhiselt. Siin tegelikult on ka näiteid, et kuidas see võiks olla teistmoodi. Kui mu mälu mind ei peta, siis Soomes, ma ei mäleta, mis see number on, kas 1000 või 2000, on künnisepõhine teatamine ka mitmes muus valdkonnas, ilma et oleks tegemist sularahaga. Seal on kasiinodes künnisepõhine teatamine, ka juhul, kui arveldused toimuvad elektrooniliselt. Peaks olema makseteenuse puhul, kui seda ei osutata pangas, vaid väljaspool panka, nt mingi makseasutus. Kui ma ei eksi, siis virtuaalvääringute puhul samamoodi. Et need võiksid tegelikult olla, arvestades seda, et me räägime virtuaalvääringute puhul ka kõrgendatud kuritegude eest tasumise ja ka rahapesu riskidest, siis seal iseenesest künnisepõhine teatamine võiks olla sobiv meede ja seda tegelikult, nii nagu künnisepõhist infot üleüldse, võiks ka maksustamise vaates Maksu- ja Tolliametile jagada. See oleks võib-olla üks variant. Eesti maksuameti senine tegevus laias laastus näitab, et suur osa sellest vabatahtlikult mittemakstavast rahast pigem leitakse üles massandmete analüüsimise pinnalt ja sealt siis juba leitakse neid suundi, millega tegeleda.

2. Kas Teie arvates peaks Eestis virtuaalvääringu teenuse pakkujatele kehtestama raporteerimise kohustuse? Kui jah, siis milliseid andmeid, millise regulaarsusega nad esitama peaks ja kummale asutusele?

Kui rääkida virtuaalvääringute maksustamise aspektist, võiks kehtestada samasuguse, ma isegi ei tea, millisel õiguslikul alusel see siin põhineb, kas see põhineb siis selle isiku, ettevõtja kohustuses tulumaks kinni pidada, ja selle alusel kõikvõimalik palgad, nagu osad ühisrahastus ettevõtted juba täna ise annavad maksuametile seda infot. Lisaks osad peavad tulumaksu intressituludelt ja investeerimistuludelt ise kinni, aga kui mitte seda, siis vähemalt sellest samast aspektist, et kui füüsilise isiku puhul läheb iga tehing maksustamisele, nagu ta täna on, siis las need teenusepakkujad Eesti residentide osas teavitavad ja annavad selle deklaratsiooni sinna. See oleks

Lisa 1 järg

puhtalt maksustamise aspektist. Aga kui rääkida nii-öelda kaks-ühes variandist, et kas on midagi rahapesu tõkestamise kontekstis. Kui me räägime tehingutest endist ehk isikutest, kes seal toimetavad, siis nende kontekstis võiks see eelkõige olla künnisepõhine teatamine ja meil on mingisugune piirmäär, on see 1000 eurot või 2000 eurot ja kõik tehingud, mis üle selle tehakse, tuleb rahapesu andmebüroole edastada ja Eesti residentide osas võiks ka Maksu- ja Tolliametil olla õigus seda infot saada meilt. Kui me räägime rahapesu tõkestamise kontekstis ja mõistame teenusepakkujaid ja nende endi riske, siis seal pigem see raporteerimiskohustus peaks olema kõigile üldisem, kust saaks võtta teenusepakkuja riskiprofiili välja ja üldse kogu sektori suurust. Saame sealt nende majandustegevuse profiilid, käibed, võib-olla riskikategooriate lõikes käibed ja tehingud. Võib-olla selle üldise infona ka rahakottide aadressid, mida teenusepakkuja kasutab, et oleks võimalik kõrvalt ka kontrollida ja hinnata seda, kas jagatud infoga ka kokku jooksevad, sellega, mida ettevõtte raporteerib ning see võimaldaks ka aru saada, millise ettevõtte poole millise küsimusega pöörduda. Aga sealt pigem füüsilise isiku maksustamise teemat ei adresseeriks ilmselt.

3. Kuidas on aastate jooksul infovahetus kahe asutuse vahel muutunud?

Erinevatel aegadel on mahud võib-olla siia-sinna veidi liikunud vastavalt sellele, mis teema on olnud parajasti aktuaalne ühe või teise poole jaoks. Laias vaates see lähtealus infoedastamisel, et millisel puhul või mille jaoks informatsiooni on võimalik küsida või edastada, see ei ole muutunud.

4. Millised on Teie ettepanekud rahapesu andmebüroo ja Maksu- ja Tolliameti infovahetuse tõhustamiseks?

Nagu ma varasemalt mainisin, et minu meelest on kaks kohta. Eelkõige künnisepõhise teatamise puhul, selle võiks anda vabaks, seda võiks kasutada ka maksude teemas. Ja kui see info tuleb RAB-ile, siis võiks minna infona Maksu- ja Tolliametile, nii kui see tuleb. Kui me räägime spetsiifiliselt virtuaalväeringutest, siis minu meelest oleks mõistlik sinna ka künnisepõhine teatamiskohustus teha ja need võiksid samamoodi maksuametile liikuda. See võiks olla mitte üksikkaasuste pinnalt, kus kuriteokahtluse või kriminaalmenetluse puhul on need variandid ka täna olemas.

5. Millise riigi praktikat peaksime rakendama Eestis, et tõhustada rahapesu andmebüroo ja Maksu- ja Tolliameti infovahetust?

Rahvusvaheliselt virtuaalväeringu teemadele keskenduvad raportid või projektid, need pigem keskenduvad mingitele konkreetsetele eelkuritegudele või terrorismi rahastamise juhtudele ja

Lisa 1 järg

kuidas seda virtuaalväeringut seal siis kasutati. Väga palju mingisugusest maksude maksmise aspektist ja sellega seonduvale koostööle rahapesu andmebüroode ja maksuametite vahel ei keskenduta. Seetõttu ei ole väga sellist infot kohanud, et kuidas teistes riikide praktika selles vaates on. Võib eeldada, et see on tõenäoliselt nendes riikides, kus muidu on infovahetus rahapesu andmebüroode ja maksuametite vahel laialdasem, siis küllap hõlmab ta seda aspekti ka. Juhul kui on selles riigis jõutud sinnamaale, et nendega tegeleda. Aga spetsiifiliselt ei oska välja tuua.

6. Millised on Teie ettepanekud, et maandada virtuaalväeringutega kaasnevaid riske veelgi efektiivsemalt?

Eesti vaates tuleks kõigepealt korrastada teenusepakkujate turg. See lävend, kes Eestis üldse saavad tegutseda, oleks kõrgem, mitte ainult need nõuded, mis praegu seadusega tulid juurde, et neil peab siin päris asukoht olema jne ja et natukene on võimalik tausta kontrollida, vaid tõenäoliselt see valdkond vajaks regulatsiooni, mis läheks natuke kaugemale ka konkreetselt rahapesu tõkestamise meetmetest. See peaks reguleerima ka seda poolt, et need, kes raha teenusepakkujate kätte paigutavad, ükskõik kas nad tegelevad investeerimisega või maksete maksimisega selles keskkonnas, et neil on mingisugune suurem kindlus selles osas, et sealt see raha minema ei jaluta. Ükskõik kumba pidi, kas seda pidi, et tegemist on mingisuguste pettustega või sedapidi, et see platvorm näiteks ei ole piisavalt turvaline, häkitakse seda platvormi ja võetakse seal virtuaalväeringutes vara üle. See regulatsioon, mis peaks rääkima alates sellest, kust kapital pärit on, mis on adekvaatne kapital sellel juhul, kuidas seda kapitali peab hoidma, mis selle tegemiseks vajalik on, organisatsioonilise lahenduse hindamine, et kas isikud on olemas, et üleüldse finantstegevust saaks hakata, kas on piisavad kogemused selle ettevõtte juhtidel või organisatsiooni olulistel inimestel, et seda juhtida, kuni selleni välja, et tehnoloogiline platvorm on piisavalt turvatud, et andmed, mis võimaldavad selle vara kasutamist, ei lekiks jne. See peaks olema esimene pool sellest. Ja nüüd see teine pool Eesti vaates peaks olema see, et järelejäänud turuosaliste suhtes peab olema järelevalve ressursid piisavad, et oleks võimalik mõistliku kindlusega öelda, et nõudeid täidetakse. Nad peaks deklareerima lisaks profiiliandmetele ja arendustele ka rahakottide aadressid ja teiseks künnispõhine teatamine. Edasi on küsimus selles, et kas peaks olema mingisugused eri meetmed või keelud, juhul kui see on mittejälgitav virtuaalväering. Et seal, kus seda nõuet täidetud ei ole, kuidas nendega siis toimetada.

Lisa 2. Intervjuu küsimused MTA ametnikule

1. Millised on seadusest tulenevad võimalused Maksu- ja Tolliametil edastada informatsiooni rahapesu andmebüroole?

MKS § 29 p 8.

2. Millised on Teie ettepanekud Maksu- ja Tolliameti ja rahapesu andmebüroo infovahetuse tõhustamiseks?

- a. Võiks saada rohkem tagasisidet RAB-ilt, kas meie info oli neile kasulik ja kas sellest sai midagi.
- b. Võiks saada RAB-ilt rohkem infot kahtlaste isikute kohta, kelle pangakontod on RAB-il olemas või omab RAB infot isikute sularahatehingute, kriminaaltulu ning nende allikate kohta. Info vahetuse osas poolte kokkulepped, milliste tehingute osas n.ö. kindel huvi, mis mahtudes, alates millistest summapiiridest tehingud on pooltele huvipakkuvad.
- c. Koostöö võiks olla regulaarne, et mingi aja tagant vaadataks koostöö parendamise asjaolud üle.
- d. Kõik eelnevad punktid on mõeldud just maksumenetluse ehk haldusmenetluse vaatenurgast, sest kriminaalasjade puhul on võimalik RAB-ist rohkem infot saada.

3. Kas Teie arvates peaks Eestis virtuaalvääringu teenuse pakkujatele kehtestama raporteerimise kohustuse? Kui jah, siis milliseid andmeid, millise regulaarsusega nad esitama peaksid?

- a. Ideaalses olukorras võiksime saada massandmeid platvormidelt ja vahendajatelt.
- b. Teenuse pakkujad võiksid sarnaselt teiste deklaratsioonidega esitada informatsiooni igakuiselt (või kvartali põhisel).
- c. Raportid võiksid sisaldada alljärgnevat andmeid:
 - i. Isikukoodid
 - ii. Mis virtuaalvaluutat on ostetud/müüdud/vahetatud
 - iii. Kellele müüdi/kellelt osteti ning teise tehingupoole isikukood/registrikood. Võimalusel juurde ka isikute rahvus/kodakondsus, kui ei ole tegemist Eesti kodanikuga
 - iv. Tehingu kuupäevad
 - v. Tehingute selgitused

Lisa 2 järg

- vi. Kui virtuaalvaluuta on välja võetud siis, millises valuutas on see välja võetud (euro, dollar jne).

4. Millise riigi praktikat peaksime rakendama Eestis, et tõhustada rahapesu andmebüroo ja Maksu- ja Tolliameti infovahetust?

- a. Infovahetuse tõhustamine sõltub asutuste vahelisest tahtmisest ning soovist - saame kõiges omavahel kokku leppida ning juhul, kui sellele on seadusandlike takistusi siis saame teha vastavaid ettepanekuid seaduse muudatusteks.
- b. Mis puudutab teenuse pakkujatelte informatsiooni kätte saamist siis võib-olla sobiks mainida naaberriigi näidet, kus kriminaalpolitsei sai ühelt bitcoinide platvormi haldavalt naaberriigi ettevõttelt andmed kätte ja jagas seda Eestiga – mõtte koht, kas ja kuidas sellist praktikat on võimalik üle võtta.

5. Kuidas on aastate jooksul muutunud eraisikute virtuaalväeringus saadud tulu deklareerimine?

- a. Maksuhaldurina puudub meil laialdane praktika virtuaaltulu maksustamise juhtumite näol. Suuresti on see põhjustatud erinevatelt platvormidelt andmete kättesaadavusest.
- b. Virtuaalses valuutas saadud tulu (kasu vara võõrandamisest, palgatulu, ettevõtlustulu) maksustatakse sarnastel põhimõtetel kui traditsioonilises valuutas saadud tulu. Tulu maksustamisel tuleb virtuaalse valuuta ostu- ja müügihind või saadud tulu ümber arvutada eurodesse tulu saamise või kulu tegemise kuupäeval kehtinud virtuaalvaluuta vahetuskursi (turuhinna) alusel.

6. Kas Maksu- ja Tolliamet on alustanud kontrolle füüsiliste isikute osas, kes on jätnud deklareerimata tulu, mis on teenitud virtuaalväeringute ostust-müügist, vahetusest, kaevandamisest? Kui jah, siis millised on olnud probleemsed kohad, tulemused?

- a. Oleme alustanud kontrolle füüsiliste isikute osas – osade isikute osas oleme piirdunud nõustamisega ning isik on parandanud deklaratsiooni tulemuslikult. Teiste isikute osas oleme kontrollakti kirjutamise faasis. Kõigi nimetatud isikute osas on kontrolliajendiks naaberriigi platvormilt saadud andmed.
- b. Probleemkohana tooks välja saadud andmete kvaliteedi. Kuna tehingud on anonüümsed, siis me ei tea kellele on virtuaalvaluutat müüdnud või kellelt on ostetud. Näiteks, ühe pooleli

Lisa 2 järg

oleva kontrollakti osas on välja toodud väidetavad tuluandmed, aga meil puudub info ja võimalus kontrollida, kas ja kui palju on isik kulutanud virtuaalvaluuta soetamiseks.

- c. Isikud omavad üldjoontes virtuaalvaluutas saadud tulude varjamiseks arvelduskontosid välispankades, nii ka antud juhul, kust andmete kättesaamine oleneb riigiti, maksulepingutest ning automaatse infovahetuse raames (DAC2) saadava informatsiooni kvaliteedist.

7. Kui levinud on Eestis töötasu maksmine virtuaalväeringutes? Kas see on aastate lõikes muutunud?

- a. Meile teada olevalt kasutatakse praktikas töötasu maksmist ka virtuaalväeringutes.
- b. Samas ei ole meil võimalik võtta välja süsteemselt informatsiooni TSD-delt, kas tasu on makstud virtuaalväeringus või mitte, sest deklareerimise tarbeks arvestatakse palgatulu või muu tulu eurodeks ning arvestatakse sellelt vastavad maksud eurodes.

8. Kuidas suurendada Eestis virtuaalväeringutega kauplejate teadlikkust sellega kaasnevast tulumaksukohustusest?

- a. MTA on koostanud eraisikutele teemakohase juhendi, mis on vabalt kättesaadav meie koduleheküljel. Lisaks on võimalik tõsta isikute teadlikkust (sotsiaal)meedia vahendusel.
- b. Platvorme omavate „krüptoteenus“ pakkuvate ettevõtetele tegevusloa väljastamisel võiks seada kohustuse oma klientide informeerimiseks (nii kliendilepingute sõlmimisel kui ka kodulehtedel jne).
- c. Üldiselt on elu näidanud, et inimeste teadlikkus tõuseb läbi järelevalve tõhustamise. Kui isikud tunnetavad, et riigile on teada kes ja kui palju ostab, müüb ja vahetab, siis väheneb ka karistamatuse tunne ning deklareeritakse ka saadud kasu/tulu.

9. Kas ja millised on Teie ettepanekud Eesti maksustamissüsteemi muutmiseks seoses virtuaalväeringu tehingutest saadud tulu maksustamisega?

- a. Hetkel on see maksustatav nagu iga teine tululiik. Küsimus taandub ikkagi minu hinnangul sellele, et tehingud ei ole n.ö. „käegakatsutavad“ ja faktipõhiselt kontrollitavad nagu seda on näiteks kinnisvara tehing ja sellest saadav kasu ning maksukohustuse rakendumine.
- b. Kaaluda võiks vastutuse jagamist nii platvormide kui ka teenuse kasutajate vahel – s.t. seada mõlemale osapoolle tehingute deklareerimise kohustus. Deklareerimise kohustuse

Lisa 2 järg

vastu eksimise korral rakendada karme meetmeid, kuni tegevuslubade tühistamiseni ja kõrgete rahaliste trahvideni.

Lisa 3. Kirjavahetus MTA-ga

saatja: Kerli Uue <kerliuue@gmail.com>

saaja: emta@emta.ee

kuupäev: 9. veebr 2020 19:06

teema: Päring

Tere

Olen Tallinna Tehnikaülikooli magistrant ning kirjutan magistritööd teemal “Virtuaalväeringutes saadud tulu ja tehtud tehingute maksustamine Eestis”.

Maksu- ja Tolliameti kodulehel oleva juhend (<https://www.emta.ee/et/eraklient/tulu-deklareerimine/muu-tulu/eraisiku-virtuaalses-valuutaskruptovaluutas-saadud-tulu>) sätestab järgmist: kui eraisik saab tulu kauplemisest, ostes-müües või vahetades virtuaalset valuutat teise virtuaalse valuuta või tavavaluuta vastu, tuleb saadud tulu deklareerida tuludeklaratsiooni tabelis 6.3 või 8.3 kasuna muu vara võõrandamisest.

Kuivõrd tuludeklaratsiooni tabelid 6.3 ja 8.3 tuleb täita vabas vormis, siis kas Maksu- ja Tolliametil on võimalus väljastada statistikat konkreetselt virtuaalse valuutaga teenitud tulu kohta aastatel 2016-2018. Täpsemalt, kui palju virtuaalse valuuta kauplemisest, ostmisest-müümisest või vahetamisest teenitud tulu deklareeriti aastatel 2016, 2017 ja 2018.

Muuhulgas sooviksin teada, kas Maksu- ja Tolliametil on võimalik väljastada informatsiooni selle kohta, kui palju on isikuid, kellele makstakse töötasu virtuaalses valuutas?

Lugupidamisega

Kerli Uue

Lisa 3 järg

saatja: Heidi Lillemägi <heidi.lillemagi@emta.ee>

saaja: "kerliuue@gmail.com" <kerliuue@gmail.com>

kuupäev: 10. veebr 2020 11:26

teema: MTA-st

Tere!

Vastuseks Teie küsimustele:

2018.a. on FIDEK-i tabelis liik 12 -krüptovaluuta

ja andmed vastavalt

liik 12:

tbl6.3 kasu = 3373949,33 isikuid = 53

tbl8.3 kasu = 1018982,37 isikuid = 31

2016 ja 2017.a. eraldi liiki kahjuks veel ei olnud

Ja Teie viimasele küsimusele vastus oleks, et MTA ei ole andmeid, kui palju on isikuid, kellele makstakse töötasu virtuaalses valuutas.

Heidi Lillemägi

Andmehalduse ja arenduse valdkond

Teabeosakond

Maksu- ja Tolliamet

6762703

Lisa 4. Küsimustik

Tere!

Olen Tallinna Tehnikaülikooli majandusarvestuse magistriõppe tudeng ja kirjutan magistritööd virtuaalvääringutes saadud tulu ja tehtud tehingute maksustamise teemal. Sellest tulenevalt viin läbi küsitluse, mille eesmärk on uurida kui paljud deklareerivad virtuaalvääringu tehingutest saadud tulu. Lisaks uurin küsitluses osalenute arvamust virtuaalvääringutes saadud tulu maksustamise kohta.

Küsitlus on anonüümne. Vastamine võtab aega umbes 5 minutit.

Ette tänades

Kerli Uue

Sugu

- Naine
- Mees

Vanus

- 18-25
- 26-35
- 36-45
- 46-55
- 56-...

Olete teeninud tulu virtuaalvääringute:

Valides vastusevariandi „Muu“, palun selgitage.

- ostust-müügist
- vahetusest
- kaevandamisest
- Muu

Kas Teile on makstud töötasu virtuaalväeringutes?

Valides vastusevariandi „Muu“, palun selgitage.

- Ei
- Jah, väljamakse tegija on tasunud sellelt tööjõumaksud
- Jah, olen saanud töötasu ise deklareerinud ja sellelt maksud tasunud
- Jah, aga ei tea, kas töötasu on deklareeritud ja maksud sellelt tasutud
- Jah, kuid töötasu on jäänud nii minu kui ka väljamakse tegija poolt deklareerimata ja maksud tasumata
- Muu

Kui palju teenite ühes aastas keskmiselt virtuaalväeringutes tulu (eurodes)?

Kas olete teadlik, et virtuaalväeringutes saadud tulu tuleb deklareerida füüsilise isiku tuludeklaratsioonil?

- Jah
- Ei

Kas deklareerite virtuaalväeringutes saadud tulu füüsilise isiku tuludeklaratsioonil?

Valides vastusevariandi „Muu“, palun selgitage.

- Jah
- Ei, sest ei ole midagi deklareerida
- Ei, sest ei soovi sellega kaasnevat tulumaksukohustust
- Ei, sest ei ole teadlik, et virtuaalväeringutes teenitud tulu tuleb deklareerida
- Muu

Kui olete virtuaalväeringutes saadud tulu deklareerinud, kas olete arvesse võtnud tehingud, millelt on teenitud kahjumit (st vähendanud selle võrra deklareeritavat tulu)?

- Jah
- Ei
- Ei ole virtuaalväeringutes teenitud tulu deklareerinud

Lisa 4 järg

Kas olete teadlik, et Maksu- ja Tolliameti kodulehel on eraisiku virtuaalväeringutes saadud tulu maksustamise juhend?

- Jah, olen sellega tutvunud
- Jah, kuid ei ole sellega tutvunud
- Ei

Kas Teil on ettepanekuid seoses virtuaalväeringutes saadud tulu maksustamisega? Palun põhjendage enda vastust.

Teie kommentaarid/tähelepanekud

Lisa 5. Lihtlitsents

Lihtlitsents lõputöö reprodutseerimiseks ja lõputöö üldsusele kättesaadavaks tegemiseks¹

Mina Kerli Uue

1. annan Tallinna Tehnikaülikoolile tasuta loa (lihtlitsentsi) enda loodud teose Virtuaalväaringutes saadud tulu ja tehtud tehingute maksustamine Eestis,

mille juhendaja on Kaidi Kallaste,

1.1 reprodutseerimiseks lõputöö säilitamise ja elektroonse avaldamise eesmärgil, sh TalTechi raamatukogu digikogusse lisamise eesmärgil kuni autoriõiguse kehtivuse tähtaja lõppemiseni;

1.2 üldsusele kättesaadavaks tegemiseks TalTechi veebikeskkonna kaudu, sealhulgas TalTechi raamatukogu digikogu kaudu kuni autoriõiguse kehtivuse tähtaja lõppemiseni.

2. Olen teadlik, et käesoleva lihtlitsentsi punktis 1 nimetatud õigused jäävad alles ka autorile.

3. Kinnitan, et lihtlitsentsi andmisega ei rikuta teiste isikute intellektuaalomandi ega isikuandmete kaitse seadusest ning muudest õigusaktidest tulenevaid õigusi.

¹*Lihtlitsents ei kehti juurdepääsupiirangu kehtivuse ajal, välja arvatud ülikooli õigus lõputööd reprodutseerida üksnes säilitamise eesmärgil.*